

גַּל עֵינַי וְאַבִּיטָה נְפִלְאוֹת מְתוֹרְתְךָ

נְפִלְאוֹת

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב יצחק גינזבורג שליט"א

במבט ראשון, מהפכה נראית אירוע פתאומי.
אך בפנימיות המהפכה אינה פתאומית לגמרי,
וקדמו לה ניצנים ממה שעתיד להתרחש.
כך בעולם החיצוני, במהפכות דוגמת המהפכה הצרפתית
והמהפכה ברוסיה, לכל מהפכה קודמים ניצנים של אי שביעות רצון
מהממסד וההנהגה הקודמים. גם לפני ביאת המשיח,
כשנמצאים עדיין ב"חשך כפול ומכופל" של הגלות,
יש שלבים המבשרים את הגאולה ושינויים שהם בגדר 'טעימה'
מימות המשיח.

[מתוך השיעור 'סדר של מהפכה']

לך-לך תשפ"ה

הגליון מוקדש לעילוי נשמת הקדוש שניאור זלמן כהן יחד עם כל גבורי ישראל הקדושים הי"ד.
"הרנינו גוים עמו כי דם עבדיו יקום ונקם ישיב לצריו וכפר אדמתו עמו"

לרֵלֶר ה'תשפ"ה

26 **הסיפור החסידי**

מה שבר את הכוס?
רבי מנחם נחום מטשרנוביל

28 **מענות ותשובות**

תשובות הרב לשואלים
מכתב ניחומים למשפחת תלמיד שנפטר
ואיך מחנכים לערכה של תפילה

29 **פאצור ט'לעדיס
"לך לך"**

רְזִי יִסְפָּר לָנוּ לְמָה הַשְּׂבֵת שָׁלָנוּ
שְׁמִיחָה בְּמִיחָד וְלֹאן אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים

04 **מכתב ניחומים**

על נפילתו של הקדוש
שניאור זלמן כהן הי"ד

07 **סדר של מהפכה**

חש"מ למל בארבע המהפכות
הכנעה והבדלה המתקה
בכל אחת מארבע המהפכות

11 **מבקאות לעיון**

תהליך לימוד התורה הראוי
פתיחה ל"זמן חורף" בישיבות

15 **תיקון העבירות – פנימיות וחיצונית**

כתר-שם טוב קנב"א
תיקון הכוונה והמעשה
בעבודת התשובה

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
ט	ת	ו	ר	ת	ד

העלון מופק ע"י עמותת
אוהבים להיות יהודים.
לקבלת השיעורים במייל
ולהצטרפות לצוות המפיצים:
itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל
עיצוב: דעה צ'צ' אביחיל
מערכת: הרב יוסף פלאי,
בעד יעקבי ואיתיאל גלעדי
עריכת מקורות: ישראל כץ, מנחם-
זאב וינגורט, יוחאי אלימלך רוה

בברכה
נכון שיכתוב בצורת ספר השיעורים שלו.מדר.
בברכה להצלחה..."
(הוראת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש,
מתוך מכתבו אל הרב גינזבורג מימי אלול ה'תשמ"א)

הקדמת המערכת

שבת שלום לכל בית ישראל ובכללם לקוראי עלון **נפלאות** היקרים. לפניכם גליון חדש ומלא בכל טוב **לשבת פרשת לך-לך**.

השבוע בגליון:

שלושת השיעורים שבחלק הראשון סובבים סביב **שיעור שבת נח** וההשלמות שלו: עיון **בהכנעה-הבדלה-המתקה שבכל אחת מהמהפכות**, שיעור על **תהליך לימוד התורה הראוי** והיחס **בין עיון לבקיאות** ושיעור על **אות קנבי"א בספה"ק כתר-שם טוב**.

בשיעור הראשון – **סדר של מהפכה** – ממשיך הרב לבאר את עניין **'ארבע המהפכות'** ופורש בפנינו התבוננות של תהליך **הכנעה-הבדלה-המתקה** בכל אחת מהמהפכות. השיעור השני – **מבקיאות לעיון** – הינו חלק מההשלמות לשיעור משבת פרשת נח. בשיעור – **המהווה פתיחה ל'זמן חורף'** בישיבות – מסביר הרב את **תהליך לימוד התורה הראוי** ביחס בין לימוד בעיון לבקיאות **הנוגע בשתי פנים של התורה הקדושה** [ומהווה **המשך** בצד מה **לשיעור 'עוז למהפכה'** מהגליון הקודם].

השיעור השלישי – **תיקון העבירות - פנימיות וחיצוניות** – הינו שיעור בספה"ק **כתר-שם טוב** שמגיע אחרי **הפסקה של כחמשה חדשים**. בשיעור מאריך הרב בביאור **סוגית הגמרא** שהיא הרקע לדברי הבעל שם טוב – **השאלה כיצד ה' רב החסד מטה כלפי חסד, בנשיאת העוון או בכבישתו** (כאשר רק חלק קטן מהאריכות בשיעור המקורי נכנסה לגליון...). ולאחר מכן מסביר בעומק את דברי הבעל שם טוב ואף מוצא להם מקבילה חשובה בדברי אדמו"ר הזקן. אכן, **אחרי כל התיקון** הטמון בדבריהם, המרומם את 'נשמת החטא' ומשפיל את גופו, **השיעור חותר לתיקון עמוק ומקיף יותר**, התיקון לו אנחנו זקוקים לקראת ימות המשיח, **שמגלה את הטוב בשלמות, בפנימיות ובחיצוניות**.

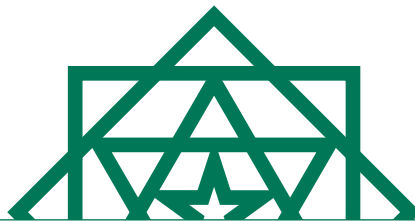
הגליון פותח **במכתב תנחומים מרגש ועמוק** על נפילת חיל נוסף, בן לאחד מבני החבורה, **הקדוש שניאר-זלמן כהן הי"ד**, בן הרה"ח חיים זאב ומרת דינה כהן. **השבוע לצערנו** נודע לנו גם על **פטירת שני תלמידים** נוספים – **ר' דניאל פראוי ע"ה** ו'**ור' יצחק עובדיה ע"ה**. יהי רצון שה' יאמר די **לצרותינו**, **'ובלע המות לנצח'**, ויקיים בנו הכתוב **"הקיצו ורננו שוכני עפר"**.

שבת שלום ומבורך,

המערכת

סדר הלימוד לשבוע פרשת וירא הבעל"ט:

נ"ך יומי - איוב פרקים כב-כח; משנה - בבא קמא פרק ט

מכתב תנחומים

אהובי משפחת כהן היקרים,

בקריאת שמע, "שמע ישראל הוי' אלהינו הוי' אחד"^א, ראשית ברכת "יוצר אור" (לפי הקבלה, זו הכניסה לעולם הבריאה, שבו דוקא קוראים ק"ש^ב - בריאה היינו לשון "ובורא חשך... ובורא רע"^ג). אך חז"ל - אנשי כנסת הגדולה, ראשית התגלות התורה שבעל פה מתוך התורה שבכתב (וכידוע שנוסח התפלה, המטבע שטבעו חכמינו בתפלה, הוא סוד הממוצע המחבר יחד את שתי התורות, שנייאור) - ראו לנכון לשנות את לשון הפסוק, ובמקום "ובורא רע" טבעו בלשון הברכה "ובורא את הכל". כלומר, הם הפכו את ה"רע" ל"הכל", כאשר הכל טוב (מאד)! מבואר בגמרא ששינוי זה הוא "לישנא מעליא"^ד, ויש לבאר דהיינו העלאת ה"רע" להכלל ב"הכל", ובסוד יסוד מורנו הבעל שם טוב ש"הרע כסא לטוב"^ה ("הרע כסא לטוב" ר"ת הכל!). המפרשים^ו הסבירו ש"רע" היינו הסתכלות על הפרט בפני עצמו, כאשר הפרט מנותק מהכלל, מ"הכל", אך כאשר מתבוננים היטב ומסתכלים על הכל אזי מה שנדמה רע הופך להיות פרט בתוך

מאז השמועה הרעה במוצאי שבת קדש, ואמש בלילה (בה השתתפתי בשידור חי), אני אתכם ועלי לבי דוי.

הנביא ישעיהו אומר שהשי"ת, עצם הטוב, הוא "יוצר אור ובורא חשך עִשָּׂה שְׁלוֹם ובורא רע אֲנִי הוּא עִשָּׂה כָּל אֵלֶּה"^ז. במשמעות "ובורא רע" מפרשים^ח שמכך שלשון זה בא בניגוד ל"עִשָּׂה שְׁלוֹם" משמע ש"רע" היינו מלחמה (על דרך לשון הפסוק "עת מלחמה ועת שלום"^ט ולשון ספר יצירה "תמורת שלום מלחמה"^י, התמורה של ספירת היסוד, "צדיק יסוד עולם"^{יא} שהוא "צדיק באמונתו יחיה"^{יב}, העמוד שכל התורה כולה עומדת עליו). בפרשת התשובה בתורה כתוב "רְאֵה נְתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמּוֹת וְאֶת הָרָע"^{יג}, ופירש"י "זה תלוי בזה, אם תעשה 'טוב' הרי לך 'חיים' ואם תעשה 'רע' הרי לך 'המות' - הטוב הוא סבת החיים והרע סבת המות, ובעומק יותר - הטוב הוא הוא החיים והרע הוא הוא המות. כאשר נחבר את שני הפירושים יצא ש"הרע" היינו המות הבא עקב המלחמה.

חז"ל קבעו שפסוק זה הוא עיקר ההקדמה וההכנה למצות יחוד השי"ת

ח דברים ו, ד.
ט פע"ח שער הק"ש פ"א.
י ברכות יא, ב.
יא כש"ט (קה"ת) אותיות כו וכו'. ראה **סוד ה' ליראיו** שער "הרע כסא לטוב". וראה גם **אמונה ומודעות** מאמר "עיקרי האמונה של פנימיות התורה" עמ' רה; **תום ודעת** מאמר "שני השעירים" הערה פא.
יב פירוש עיון תפלה בשידור אוצר התפלות.

א ישעיה מה, ז.
ב ראה אבן עזרא ורד"ק עה"פ.
ג קהלת ג, ח.
ד ספר יצירה פ"ד מ"ג.
ה משלי י, כה.
ו חבקוק ב, ד.
ז דברים ל, טו.

"כל אשר עשה והנה טוב מאד" עולה בדיוק אותו מספר – חשך רע את הכל, טוב פעמים טוב מאד! ("טוב מאד" בהכאת אותיות – ט פעמים מ, ו פעמים א, ב פעמים ד – עולה 374, טוב פעמים טובה, סוד "אחישנה"^{יג}, גאולת "זכו 'אחישנה"^{יד}).

שניאור הוא שניאור (כמו שציינו אמש בלויה) – יחוד של אור נגלה ואור נסתרי. ביחוד שני האורות מתגלה לגמרי גם האור הנסתר, כנשמת האור הנגלה, והיחוד הזה מתגלה "כיתרון האור מן החשך"^{טו} דוקא (שהרי בתחלה האור הנסתר הוא בחינת חשך, "ובורא חשך"). ידוע^{טז} שכאשר קבל החוזה מלובלין את ספר התניא והביט בו בעיניו הקדושות נעשה לו 'חשך בעינים'. הוא מאד תמה על כך, ושאל על זה את בעל "קדושת לוי", רבי לוי יצחק מברדיטשוב זצ"ל המחוחן של אדמו"ר הזקן. ורבי לוי יצחק השיב לו שאתה, החוזה, בבחינת "יוצר אור" (מעולם היצירה, עולם המדות) אך הוא (אדמו"ר הזקן, שנקרא שניאור, והספר שלו, תניא) בבחינת "ובורא [אותיות אור בו, אך הוא בהעלם בתחלה] חשך" (מעולם הבריאה, עולם השכל האלהי, שממנו דוקא הכח של מסירות נפש על קידוש ה', כמו ה"שרפים" של עולם הבריאה, הנשרפים תמיד על קידוש ה'^{טז}).

ועוד ענין עיקרי:

מבאר בדא"ח^{יז} שיש שני סוגי מסירות

מכלול המציאות שברא ה' לכבודו ("כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו"^{יח} – הכל דוקא). זהו עיקר חידושו של הבעל שם טוב בענין השגחה פרטית (גילוי עצמות אור אין סוף, בגימטריא השגחה פרטית), שהפרט הפעוט ביותר (דוגמת גלגול עלה וכו') נוגע לכללות הכוונה של מעשה בראשית, "להיות לו יתברך דירה בתחתונים"^{יט}, ובלעדי אותו פרט לא היתה נשלמת הכוונה העליונה לעולם!^י

[בין חסידי חב"ד ידוע רמז הגימטריא של "ובורא] את הכל" (456) העולה ג' תמוז שעולה "חי לעד וקים לנצח"^{יא}, היינו כאשר נאסף אל עמו ונכלל בכלל ישראל, דישאל וקודשא בריך הוא כולא חד ממש, היינו אמרם ז"ל ד"עקב לא מת"^{יב}, אותיות "אמת ליעקב"^{יג}, וד"ל].

נמצא שיש כאן ג"פ "ובורא": "ובורא חשך" (מקום חשך וצלמות), "ובורא רע", "ובורא את הכל". חשך רע את הכל עולה 1054 – טוב פעמים "טוב מאד"! והנה, חותם כל מעשה בראשית הוא ויַרְא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהָיָה טוֹב מְאֹד^{יד}. דוקא כאשר הושלמה כל המלאכה ומסתכלים על הכל יחד אזי "הנה טוב מאד", ופירשו חז"ל "טוב" זה מלאך חיים ו'מאד' זה מלאך המות"^{טו}, ובספר תורה של רבי מאיר (בחינת משיח, כנודע^{טז}) כתיב "הנה טוב מות". וראה פלא,

יג אבות פ"ו מי"א.

יד ע"פ תנחומא נשא טז.

טו ראה הוספות לכש"ט (קה"ת), הוצאה שלישית) אות קעט ואילך, וש"נ. וראה גם רשימה "השגחה פרטית" (לקו"ש ח"ח עמ' 277 ואילך. וש"נ).

טז נוסח ברכת "ברוך שאמר".

יז תענית ה, ב.

יח מיכה ז, כ.

יט בראשית א, לא.

כ ב"ר ט, ה.

כא ראה ירושלמי כלאים פ"ט ה"ג.

כב ישעיה ט, כב.

כג סנהדרין צח, א.

כד לקו"ד עמ' פג; שה"ש תש"ב עמ' 129. וראה בית רבי ח"א פכ"ה הערה כה.

כה קהלת ב, יג.

כו רמ"ח אותיות, נט.

כז ראה סוד ה' ליראיו ש"ב פ"א (וכמבואר בדא"ח בכ"מ).

כח מאמר ד"ה "החדש הזה לכם" ה'ש"ת פ"ט. ובכ"מ.

נפש: מסירות נפשו של אברהם אבינו, לפרסם אלקות בעולם, גם אם ידונו אותו למות, אך בלי להתכוון לכך. ומסירות נפשו של רבי עקיבא (שבירושלמי ומדרשי א"י הכתיב של שמו הוא עקיבה), שבהגיעו בק"ש ל"ובכל נפשך" אפילו נוטל את נפשך" אמר "מתי יבוא לידי ואקיימנה" (שהתכוון ליהרג על קדושת ה', וזכה לקיום כוונתו ורצונו ונעשה ראש לעשרה הרוגי מלכות^ל, שבזכותם אנו קיימים כל משך הגלות הארוכה, כמבואר באר"ג).

הקדוש שניאור זלמן כהן הי"ד היה מוכן גם למות בפועל עבור ה' אלהי ישראל ועם ישראל (כפי ששמענו אמש מפי חברו הטוב). שתי הבחינות הללו של מסירות נפש היינו גם שני האורות העצמיים של שניאור (זלמן), המשכה לתוך הזמן – לתוך החשך, כדי להופכו לאור – כנודע בדא"ח^י, היינו יחוד יחודא עילאה ויחודא תתאה גם יחד, "שמע... ברוך..."^י, כאשר בסופו של דבר צריך להכליל את מסירות הנפש של רבי עקיבא במסירות הנפש של אברהם אבינו, שהכל יהיה לשם פרסום אלהותו ית' בעולם כולו (לעניי כל העמים כו'). כך חייל יהודי, חסיד ירא-שמים, במותו במלחמה כקדוש ה' מפרסם בכך את אלהותו יתברך בכל העולם ובכל העולמות כולם (ולדעה אחת כד אלף

תלמידי רבי עקיבא שמתו נהרגו במלחמה^י, בכונה להביא את המשיח). לכך היה מוכן אברהם אבינו, שהוא הוא "אב המון גוים"^י, ורבי עקיבא ומסירות הנפש שלו היו כלולים בו ממש, בהעלם שישנו במציאות ועתיד להתגלות, וד"ל (ורמז מופלא לכך: אברהם עקיבה בהכאה פרטית – א פעמים ע, ב פעמים ק, ר פעמים י, ה פעמים ב, מ פעמים ה – עולה 2480, י פעמים אברהם, ממוצע כל אות בשני השמות!). ועוד, עקיבה הוא יעקב (אותיות יעקב כלולות באותיות עקיבה)^י, עליו כתוב, ומבואר בתניא (בענין אהבת ישראל, ב"לב התניא), מאמר חז"ל^י בסוד הפסוק "יעקב אשר פדה את אברהם"^מ – בזכות יעקב אבינו אברהם אבינו ניצל מכבשן האש של נמרוד, שהשליך אותו לכבשן בגלל שבירת פסלי אביו, כדי לפרסם בעולם את האמונה באל אחד, ראשית עבודת חייו של אברהם אבינו (בבחינת תהו שקדם לתיקון^י, "ברישא חשוכא והדר נהורא"^{מב}).

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומכאן ואילך אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים, ובא לציון גואל. יהא זכרו של הקדוש שניאור זלמן הי"ד ברוך לעד ולעולמי עולמים.

הרב יצחק גינזבורג

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	פ	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
פ	ת	ו	ר	ת	ך

לו יסודות התפלה (א. לוי, תשי"ח) עמ' 232-233 (מבוסס על לשון רב שרירא גאון באגרתו הידועה, ח"א פ"א, שהיה "שמדא" על תלמידי ר"ע).
 לו בראשית יז, ה.
 לח שער הפסוקים ויצא סימן ל.
 לט בראשית רבה סג, ב.
 מ ישעיה כט, כב.
 מא שעל כן לא נזכר מעשה זה בפירוש בתורה.
 מב שבת עז, ב.

כט דברים ו, ה.
 ל ברכות סא, ב.
 לא נדה סא, ב.
 לב ראה שער הפסוקים פרשת ויצא סימן ל.
 לג ראה שער ההקדמות לט, ב ואילך.
 לד לקוטי לוי יצחק, אג"ק עמ' רנד. וראה אג"ק לאדה"ד אגרת קכט שרומז לזה; לקו"ש ח"ו עמ' 41; חכ"א עמ' 273.
 לה תניא, פתיחת שער היחוד והאמונה.

שיעור

חש-מל-מל בארבע המהפכות

סדר של מהפכה

קיצור מהלך השיעור

נושא **ארבע המהפכות**, ש'לא ירד מהשלחן' מאז שהחל העיסוק בו לפני כעשר שנים, קבל שוב דגש מיוחד עם הוצאת הספר '**המהפכה הרביעית**'. בהמשך לגליון של פרשת נח, שעסק בהרחבה במהפכות, מובאת כאן עוד התבוננות בנושא שנלמדה בשבת נח – התבוננות בתהליך המשולש של **הכנעה-הבדלה-המתקה** ביחס לכל אחת מהמהפכות.

ניצני המהפכות

אנחנו מדברים בשנים האחרונות^א על ארבע המהפכות בתורה – מהפכת כתיבת התורה שבעל פה, מהפכת לימוד התורה בשכה, מהפכת לימוד התורה לנשים ומהפכת הפצת התורה לכל באי עולם. בכל מהפכה כזו משהו שהיה אסור לגבי לימוד התורה – והיתה בו גם הגבלה מסוימת על תפוצת התורה – הופך לפתע למותר ואפילו למצוה, בנימוק של "עת לעשות להוי' הפרו תורתך"^ב, ובסופו של דבר מגביד את הפצת התורה (תוך שינוי עמוק בתפיסת התורה, בתפיסת לימוד התורה או בעיצוב דמותם של

לומדיה).

במבט ראשון, מהפכה נראית אירוע פתאומי – כמו ביאת המשיח, עליה כתוב "וּפְתָאֵם יְבוֹא אֶל הַיְכָלוֹ הָאֲדוֹן אֲשֶׁר אַתֶּם מְבַקְשִׁים"^ג – אך בפנימיות המהפכה אינה פתאומית לגמרי, וקדמו לה ניצנים ממה שעתיד להתרחש (ובאמת, גם לפני ביאת המשיח, כשנמצאים עדיין ב"חשך כפול ומכופל" של הגלות, יש שלבים המבשרים את הגאולה ושינויים שהם בגדר 'טעימה' מימות המשיח^ד). גם בעולם החיצוני, במהפכות דוגמת המהפכה הצרפתית והמהפכה ברוסיה, לכל מהפכה קודמים ניצנים של אי שביעות רצון מהמסד וההנהגה הקודמים.

כך, למהפכה הראשונה – כתיבת התורה

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. שבת נח תשפ"ה – כפ"ח.

א נתבאר מכ"ד טבת תשע"ה ואילך ונדפס לאחרונה בספר **המהפכה הרביעית**.

ב תהלים קיט, קכו.

ג מלאכי ג, א.

ד שיחת שי"פ וארא תש"נ, התוועדויות עמ' 183. לקו"ש ח"כ, עמ' 173. וש"נ.

בתורה^א, לשינוי הגורף שנעשה בענין קדם זרם תת־קרקעי בו נשים למדו תורה – כשיטה, ולא רק כהיתר חד־פעמי – כפי שמתאר אדמו"ר הריי"צ בספר הזכרונות^ב. לא היתה כאן הכרעה ציבורית, והלימוד נעשה מאם לבתה, אך הוא הביע את ההכרה בצורך של לימוד התורה לנשים כדי להקים בתים נאמנים לדרך ישראל סבא (ובאופן נוסף, גם להכרעה הכלל־ישראלית, של עולם התורה המרכזי באותה תקופה – במזרח אירופה – קדמה הכרעה 'מקומית' כזו במערב אירופה, ביהדות גרמניה^ג).

ובאותו אופן גם ביחס למהפכה הרביעית, שאנחנו בעיצומה, קדמו דוגמאות רבות בהן בכל הדורות גדולי ישראל קרבו אנשים מיוחדים מביין אומות העולם – כפי שהחיד"א הורה^ד לגוי

שבעל פה על ידי רבינו הקדוש – קדמו תנאים שכתבו לעצמם 'מגילות סתרים', שלא על מנת להפיץ ברבים, של המשנה כפי שהם קבלוה^ה. הכתיבה הזו לא חלקה על עצם איסור הכתיבה, אבל נבעה מכך שהחלה שכחה בין הלומדים והם נצרכו לכתיבה שתהווה תזכורת לעצמם למה שלמדו (בעוד הראשונים, אנשי האשכולות^ו, לא נצרכו לכך^ז). מסתמא אותם כתבים בודדים החלו להתגלות^ח, כפי שקרה בדורות מאוחרים יותר לכתבים פנימיים של החסידות, וממילא הגיע הזמן שיבוא רבי ויבטל את האיסור לגמרי, וגם יתקן נוסח אחיד ושלם של המשנה (בדומה להדפסת התניא כדבעי אחרי שהתפשטו כתבי־יד עם טעויות ושיבושים^ט).

גם במהפכה השנייה, למרות פסקו החריף של הרמב"ם כנגד קבלת שכר על לימוד תורה, כבר בסמוך לה ולאחריו הרבה גדולים לא קיימו הוראה ברורה זו, ובעצם חלקו בכך על פסיקת הרמב"ם. כשם שבשלב מסוים הבינו התנאים שאם לא יכתבו לעצמם את התורה היא תשתכח, ובכך בעצם רמזו שההלכה האוסרת כבר 'מיושנת' ונדרש שינוי – משום "עת לעשות להוי' הפרו תורתך" – כך היו ראשונים שהבינו שללא תמיכה מהצבור הם או תלמידיהם לא יצליחו לעסוק בתורה ולהנחילה לרבים. בעקבות המציאות הזו בא הבית יוסף ו'חתם' על שינוי כללי בנושא.

גם בנוגע למהפכה השלישית, מעבר לכך שבכל הדורות היו נשים יוצאות־דופן שעסקו

ה ראה שבת ו, ב ובפירש"י שם ד"ה "מגילת סתרים"; הקדמת הרמב"ם ליד החזקה.

ו ראה סוף מסכת סוטה (וראה עירובין נג, א – בסדרה של מימרות על פחיתות האחרונים ביחס לראשונים – "אמר רב אשי אין כי אצבעתא בבירא לשכחה").

ז דוגמה לכך בדורות האחרונים היא רבי נתן אדלר, שלא כתב את חידושייו בטענה שהייתר כתיבת התורה שבעל פה לא נוגע אליו, שהרי אינו שוכח מאומה מלימודו (ראה מעין גנים ח"א במאמר "צום העשירי" פ"ב).

ח ראה גם תמורה יד, טע"א ואילך.

ט סיום הקדמת המלקט לספר התניא.

י רמב"ם הלכות ת"ת פ"ג ה"ו.

א נזכר שתי נשים בולטות בשני 'קצוות' של מה שקדם למהפכה: בימי התנאים – ברוריא, אשת רבי מאיר שלמדה תורה, דרשה דרשות והיא האשה היחידה שנחשבת כתנא (תוספתא כלים ב"מ פ"א וב"ק פ"ד ה"ט, וראה גם פסחים סב, ב), והיא אף חלקה על הקביעה הגורפת ש"נשים דעתן קלה" (שבת לג, ב; קידושין פ, ב). ידוע "מעשה דברוריא" המובא ברש"י (ע"ז יח, ב ד"ה "ואיכא דאמרי משום מעשה דברוריא"), על סופה המר בעקבות אותה קביעה, אך רגלים לדבר שאין אלו דברי רש"י אלא תלמיד־טועה העתיקם בדבריו, משום שאין להם כל סמך קדום וגם במשך כמאתיים שנה אין אליהם שום התייחסות נוספת של בעלי התוספות וכיו"ב, ויש אף קביעה הפוכה בפירוש רבינו נסים גאון – שקדם לרש"י, והביא את מסורת הגאונים שקדמו לו – באותה סוגיא (וכבר האריך בכך בדברי טעם הרב איתם הנקין הי"ד במאמרו "תעלומת 'מעשה דברוריא'" באקדמות גליון כא). בתקופת החסידות – שהיתה גדושה בנשות ובנות אדמו"רים שהיו תלמידות חכמים, שלעתים אף הנהיגו עדה לאחר פטירת הבעל/האב – בלטה הבתולה מרת חנה־רחל מלודמיר (ורמז: ברוריא־חנה־רחל ר"ת **בחר**, "אשר בחר בנו" בזכות נשים צדקניות, וביחד הן עולות י"פ **חסד**, בסוד "תורת חסד על לשונה"), שבעקבות התנגדות עלתה לארץ ושם המשיכה בהנהגה, עד פטירתה בכ"ב תמוז תרנ"ב (בשנים האחרונות נמצא מקום קבורתה בהר הזיתים והמצבה חודשה, מקום מתאים לתפלה, בפרט לנשים צדקניות).

יב ספר הזכרונות ח"ב פרק פ.

יג—ראגא אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד עמ' 13 על ההשפעה הברוכה של הנשים הנאמנות לתורה על יהדות גרמניה החרדית.

יד מעגל טוב (להחיד"א) ז' תמוז תקל"ח. וראה מעגל טוב השלם (מהדורת מנדלבוים, בני ברק תשפ"ב) במה שנשמך שם.

הבדלה-המתקה^{כא}. בכל מהפכה, האיסור הגמור הוא הכנעה וההיתר השלם הוא המתקה, כאשר הניצנים הקודמים לה הם תהליך של הבדלה – בו 'נבדלים' משתחררים אט-אט מהאיסור הגורף.

לפי מה שתואר עד כה הניצנים הם 'זרם חשאי' בתוך ה"חש", המתעצם עד שמתחולל המהפך ל"מל" של המתקה ודיבור. אבל ברגע שנותנים הגדרה עצמאית גם לשלב הביניים, "מל" של הבדלה, אפשר לתאר את שלשת השלבים בצורה 'חתוכה' יותר, עם שלב-ביניים מוגדר, הקובע ברכה לעצמו, ועם

יעד סופי של היתר מוחלט:

במהפכה הראשונה, בין האיסור המוחלט על כתיבת התורה שבעל פה – שממילא גם להגבלה של הפצתה, "חש" של שתיקה, כשהיא נמסרת רק מפה לאזן, מרב לתלמיד – יש שלב של כתיבת המשניות בלבד. כפי שהרחבנו בספר^{כב}, יש מי שאומר שכתבת המשניות עדיין אינה חשיפת ה"מסטורין של הקב"ה"^{כג}, משום שאינה כוללת כתיבת "הלכה בטעמה", היא לא כוללת את הסברא הפנימית הכלולה בגמרא, ובוודאי שאינה כוללת את סודות התורה, מעשה בראשית ומעשה מרכבה (וזה הסבה לכך שספר הזה – שאנחנו מאמינים שנכתב על ידי רבי שמעון בר יוחאי, בתקופת התנאים – לא התגלה במשך יותר מאלף שנה). אכן, במשך הדורות הורחב ההיתר למצוה גמורה לכתוב ולפרסם כל דברי תורה, הן בטעמי התורה הנגלית

כא עוד על שלשת השלבים ראה בהרחבה בספר **להפוך את החושך לאור**.

כב **המהפכה הרביעית** פ"א תחת הכותרת "המהפכה הראשונה: רשב"ו ורבי".

כג ע"פ תנחומא וירא ה.

שהתעניין בתורה לומר כל יום "שמע ישראל"^{טו}, כדי לחזק את אמונתו בא-ל אחד (ומכאן ועד להתעוררות גמורה להתקרב לישראל, על ידי לימוד תורה, הדרך קצרה). ככל שמתרבות הדוגמאות לכך שישנם אינם-יהודים שבשלים ללמוד ולהתקרב – גם כשאינם מגיעים מראש במגמת גיור מוצהרת (שאזי ודאי מותר ללמדם^{טז}) – מתעורר הצורך לחולל שינוי כללי בנושא.

חש-מל-מ

את התהליך ההיסטורי הזה, בו בין האיסור הגמור למהפכת ההיתר הגמור יש שלב ביניים נסתו, מתבקש לתאר במושגים הפנימיים של הקבלה והחסידות: המלה הסודית ביותר בתנ"ך היא ה"חשמל", שמוזכר במעשה מרכבה^{יז}, אותו פרשו חז"ל כמורכב משתי מילים, חש-מל – "עתים חשות, עתים ממללות"^{יח}. האיסור על לימוד או הפצת תורה באופן מסוים הוא "חש" מוחלט, שתיקה מלאה, וההיתר המהפכני לעשות זאת הוא "מל" מוחלט, היתר הדבור הגלוי והפתוח. אכן, מורנו הבעל שם טוב^{יט} – על יסוד דברי האריז"ל^כ – מסביר שבין שני ההפכים יש שלב ביניים, "מל"

מלשון מילה וכריתה. שלשת השלבים, חש-מל-מל, הם שלשת מושגי-היסוד של תהליך של תיקון בדרך הבעל שם טוב – הכנעה-

טו דברים ו, ד.

טז ראה שו"ת הרמב"ם מהדורת בלאו סימן קמט; פסקי ריא"ז סנהדרין פ"ז אות כב. ובכ"מ.

יז יחזקאל א, ד.

יח חגיגה יג, ב.

יט כש"ט אות כח ועוד.

כ ע"ח שכ"ב פ"ב; של"ג פ"ג; פע"ח שער התפלה ספ"ב ופ"ג.

— במשך מאות ואפילו אלפי שנים לא היה כל לימוד תורה לגוים, כולל הפצת שבע מצוות בני נח (שהיא חוב גמור לפי הרמב"ם^{כב}), בשל חשש פיקוח נפש. אפילו כאשר פנה חמי, הרה"ח משה-צבי סגל ע"ה, והציע לרבי מליובאוויטש להתחיל בהפצה רחבה של שבע המצוות השיב לו הרבי במכתב מפורט ש'טרם הגיע הזמן'^{כג}. "מל" ההבדלה ביחס למהפכה הוא עצם הנכונות להפיץ את שבע מצוות בני נח, כפי שקרא הרבי בשלב מאוחר יותר^{כד}. הרבה פעמים מסבירים ששבע מצוות בני נח מתרחבות מאד, כאשר שלילת עבודה זרה כוללת עיסוק מעמיק בענין יחוד ה' בחקירה ובחסידות, מצות דינים כוללת את רוב דיני חושן משפט וכו'. אבל "מל" ההבדלה הוא מצומצם הרבה יותר — לימוד שבע מצוות בני נח באופן תמציתי, שבעה כללים שאפשר לנסח על פרוספקט של עמוד אחד... שלב ההמתקה, "מל" של דיבור, הוא השלב הבא — הפצת אור התורה באופן נרחב לכל האנושות, כדי לגרום לכולם לעזוב את דתות השקר ולהדבק בדת האמת. ההמתקה הזו גוברת והולכת, כשבתחלה היא מיועדת להשפיע על הגוים לקיים את המצוות שלהם בתורת משה ולמשוך את הניצוצות הראויים להתגייר, עד שבשלב מסוים בימות המשיח — לפני ש"אין מקבלין גרים לימות המשיח"^{כה}, או בגיור שהמשיח רשאי לגייר מתוך רוח הקדש שלו, הרואה את מניעיהם האמתיים של המבקשים להתגייר^{כז} (ולכן אמרנו^{כח} שבעצם כל דיין של גיור זקוק לרוח הקדש...) — כבר לא יהיו בעולם אינם-יהודים, משום שביורר האומות יסתיים, וכל מי ששייך לקדושה יתגייר.

הן בפנימיות התורה (וכדברי האריז"ל שבדורנו "מצוה לגלות זאת החכמה"^{כט}) — "מל" של דיבור והמתקה גמורים.

במהפכה השנייה, אחרי האיסור הגורף שביטא הרמב"ם הגיע היתרו של הבית יוסף (על רקע סברה שונה של ראשונים רבים), אך ההיתר הזה נגע בעיקר לראויים לכך — מורי הוראה לרבים או מי שמתעתדים להיות תלמידי חכמים גדולים, 'עילויים' שראוי לממן את לימודיהם (שהם יחסית 'יוצאים מן הכלל', נבדלים מכך ש'סתם' לימוד התורה צריך להיות ללא שכר). לקח עוד שנים רבות עד למושג ה'כולל' בו כל לומד תורה מקבל מלגה, בלי 'לבדוק בציציות' אם הוא ראוי לכך — המתקה גמורה ובטול גמור של שלילת נטילת שכר על לימוד תורה.

במהפכה השלישית, ה"חש" הוא האמירה החריפה של "ישרפו דברי תורה ואל ימסרו לנשים"^{כו} ו"כל המלמד את בתו תורה כאילו למדה תפלות"^{כז} (שגם ממנה יש הסתייגות, דעת בן עזאי שם שדווקא בנושאי 'תפלות' חייב אדם ללמד את בתו תורה, כדי לשמור אותה מהזנות). "מל" ההבדלה הוא לימוד תורה לנשים בתחומים הנצרכים להן לשמירת הבית היהודי — אמונה, תנ"ך והלכה — אך ללא לימוד בתחומים 'גבריים' מוחלטים, כמו גמרא ועיון ההלכה. אכן, תכלית המהפכה השלישית, שהולכת ומתממשת לנגד עינינו, הוא ההיתר לנשים המעוניינות בכך לעסוק בכל תחומי התורה, בנגלה ובפנימיות, ללא כל הגבלות^{כח}. גם במהפכה הרביעית, הנושא העיקרי שלנו, אפשר לזהות תקופה ארוכה של "חש" מוחלט

כד תניא, אגה"ק כו. ראה הקדמה ראשונה למ"ח ובהקדמה לשער ההקדמות.

כה ירושלמי סוטה פ"ג ה"ד.

כו סוטה פ"ג מ"ד.

כז וכמו שאנחנו אוהבים לספר, אחד מתלמידינו שאל את הרבי האם ראוי שילמד עם אשתו עץ חיים עם המפרשים וכו', והרבי השיב שבלימוד חסידות היא חייבת — כחלק ממצוות האמונה, האהבה והיראה (ראה התועדויות תשמ"ח ח"א עמ' 228) — אך לימוד קבלה במקורה תלוי ברצונה בלבד...

כח הלכות מלכים ומלחמות פ"ח הלכות י"א.

כט אג"ק ח"ג אגרת ד'תריב (עמ' שנד).

ל שיחת ש"פ צו תשמ"ז (התועדויות תשמ"ז ח"ג עמ' 67).

לא יבמות כד, ב.

לב ראה המהפכה הרביעית שער רביעי עמ' קפ (ע"פ ביאור רבי יהונתן אייבשיץ להפטרות פרשת החדש).

לג ראה שיעור ב' אד"ר תשפ"ב ובמפגש ט' אד"ר דאז.

שיעור

תהליך לימוד התורה הראוי

מבקאות לעיון

קיצור מהלך השיעור

השבוע חזרו הבחורים ללימוד בישיבות, בתחלת 'זמן חורף' הארוך והמשמעותי. השיעור הקצר שלפנינו דן **ביחס בין לימוד הבקאות והעיון**, בסדר שלהם, וביכולת של מי שמעיין **להשלים גם את הבקאות** הנדרשת לו. שיעור זה, העומד בפני עצמו, הוא גם המשך מסוים לשיעור בגליון הקודם, שדן באריכות **ביחס בין הממד השמרני לממד המהפכני בתורה ובלימודה** – ממד **החפצא** וממד **הגברא**, ממד **השכל** וממד **הלב**, ממד **הבקאות** המחויבת לכתוב וממד **העיון** החדשני.

ממד ה"גברא" שלה, השייך בעיקר לתורה שבעל פה (ובהרחבה יותר, זהו היחס בין נצחיות התורה לעזות המהפכנית הטבועה בעם ישראל).
 כמובן, כל תלמיד חכם אמתי הוא גם בקי וגם בעל סברה^ד – מי שיש לו בקיאות בלבד, בלי הבנת טעמי הדברים, אינו אלא "סל מלא ספרים"^ה (או, גרוע מכך, "חמור נושא ספרים"), שאיננו רשאי לפסוק הלכה מתוך משנתו^ו, ואילו בעל עיון וסברא שאינו בקי בכל דברי התורה, שעלול להיות "טועה בדבר משנה"^ז, ודאי

"סיני" ו"עוקר הרים"

בלומדי התורה ישנם שני טיפוסים – "סיני" ו"עוקר הרים". ה"סיני" בקי בכל התורה המסורה מדור לדור וה"עוקר הרים" הוא בעל סברה, מעמיק וחדשן. בעומק, למדנו בשבוע שעבר^א שהיחס בין "סיני" ל"עוקר הרים" הוא היחס בין הממד הקבוע והבלתי־משתנה של התורה, "אין 'אמת' אלא תורה"^ב, ממד ה"חפצא" של התורה, השייך בעיקר לתורה שבכתב, לממד החדשני־המהפכני של התורה, "אין 'עז' אלא תורה"^ג,

ד ראה נועם מגדים משפטים ד"ה "מלאתך ודמעך" (א).
 ה ע"פ מגילה כח, ב.
 ו תקוני זהר חדש קא, ג. ראה גם חובות הלבבות שער עבודת האלהים פ"ד.
 ז ראה גמרא מגילה הנ"ל.
 ח ראה סנהדרין לג, א. טשו"ע חו"מ סימן כה.

נרשם ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. השלמות לשבת נח תשפ"ה – כפ"ח.
 א אור לכ' תשרי. נדפס בגליון נח.
 ב ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח; הקדמת איכה רבה פסקה ב; פסיקתא דרב כהנא פסקא טו אות ה.
 ג שה"ש רבה א, כג.

ליסבר"י¹ (וכן, את גרסתו על האדם ללמוד מרב אחד, כדי שלא יתבלבל, ואילו את עיונו ראו לו לרכוש מכמה רבנים, כדי לגוון ולהעמיק את סברותיו בלימוד¹).¹⁰

קטנות קודמת לגדלות

רבי הלל מפאריטש – שהשנה, תהא שנת פלח הרמון, ראוי להעמיק בספריו¹¹ – מסביר היטב בדרוש שלו לפרשת נח¹² את תהליך העיון ומעלתו העצומה (בביאור מופלא על דברי אדמו"ר האמצעי בתחלת הקדמת שער היחוד). הוא אומר שהע רבתי של "שמע" היא סוד ה"רצוא" של העיון (עין לשון עיון)¹³, מתוך קיום

יג' שבת סג, א. ורמז: "למיגרס איניש והדר ליסבר" ר"ת אותיות אלול – "למיגרס איניש" הוא על דרך "אני לדודי", הכח המניע לצבור בקיאות הוא אתערותא דלתתא להדבק בה' על ידי התורה ("רצוא" של בטול היש לאין, אותיות איניש, המתבטא בקבלת-עול של הגורס), "והדר ליסבר" על דרך "ודודי לי", בגילוי חידוש אמת באתערותא דלעילא (שלאחר האתערותא דלתתא, ה"רצוא" לעצמות ממש של בעל העיון, כדלקמן בפנים בדברי רבי הלל מפאריטש), חידוש מהפכני הממשיך מהאין ובורא יש חדש (כמבואר בהר שחידושי תורה בוראים שמים חדשים וארץ חדשה, ובסוד ה"שוב" שמתאר רבי הלל).

יד ע"ז, א. וברש"י ד"ה "סברא".

טו והנה, סברה עולה מרכבה, היינו סוד "מעשה מרכבה" הנמסר רק ל"חכם ומבין מדעתו" (חגיגה פ"ב מ"א), מי ש"מבין דבר מתוך דבר" בעומק עיונו (מהסוג עליו נאמר שבימי משה רבינו "נבונים" לא אשתכחו", לבד ממשה רבינו עצמו ש"זכה לבינה"). נמצא, אם כן, שהגרסה – מדרגת "סיני" – היא בבחינת "מעשה בראשית", ידיעה בכל סדר השתלשלות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, באופן מקיף ופנימי (היינו ידיעה בנפש, "מבשרי אחזה אלוה"). כמובן, בסדר הלימוד קודם "מעשה בראשית" ל"מעשה מרכבה", בסדר של "ידיה" [בסדר השתלשלות של מעשה בראשית מלמעלה למטה] צורך עליה (כח המרכבה המעלה את הרוכב שעליה) [לקו"ת בהר מא, א ע"פ מכות ז, ב. ובכ"מ], כאשר הראשון הוא ממד החפצא של העולם כולו והשני ממד הגברא, האור החודר מלמטה למעלה (תשוקת המלכות מהגבורה) – הכל כפי שדובר בשיעורי שבת בראשית השתא (עפ"י שמן למאור בראשית ד"ה "זה ספר תולדות אדם", וראה באורך גם דרושי שמע"צ ד"ה "ביום השמיני עצרת" ה', בפרט פ"ט ואילך), ואכמ"ל.

טז כפי שדובר בשמח"ת השתא.

יד ד"ה "אלה תולדות נח כו' י"ל מה שכפל" (ל, ג ואילך). יח עיי"ש שה"רצוא" מגיע קודם לנקודת ההשגה (פנימיות אמא), אחר כך לעצם הנקודה לפני שמתלבשת בהשגה

שפלפוליו אינם מכוונים לאמת ולא ניתן לסמוך עליהם¹⁴. ובכל זאת, כוחו של ה"סיני" בבקיאותו הרבה, שודאי יש בה גם הבנה מעמיקה, וכוחו של ה"עוקר הרים" בעמקות ובחדשנות, על גבי בקיאותו.

"למיגרס איניש והדר ליסבר"

כאשר שלחו מבבל לארץ ישראל את השאלה "סיני ועוקר הרים, איזה מהם קודם?" – בנוגע לשאלה האם להעמיד בראשות הישיבה את רב יוסף (שהיה "סיני") או את רבה (שהיה "עוקר הרים") – התשובה מארץ ישראל היתה "סיני קודם" משום ש"הכל צריכין למרי חטיא" (ואף על פי כן התעקש רב יוסף שלא להתמנות לראשות הישיבה, כך שבפועל רבה קדם לו).

אפשר להבין שהקדימה כאן היא קדימה במעלה¹⁵ – "סיני קודם", כי לראש ישיבה יש למנות את מי שעונה יותר על צרכיו של הצבור (גם עם ה"עוקר הרים" מופלא יותר בחכמתו, והריוהו בגדר "חד בדרא"). אכן, מכיון שאצל כל תלמיד חכם יש גם בחינה של "סיני" (בקיאות, גרסה) וגם בחינה של "עוקר הרים" (עיון, סברה), בהחלט אפשר לומר שהדיון כאן הוא על הקדימה בזמן¹⁶ – לא 'איזה מהם עדיף? באופן מוחלט אלא "איזה מהם קודם?" בסדר לימודו של האדם (כפי שבעצם היה נכון גם לגבי ראשות הישיבה, שהרי בסופו של דבר גם רבה וגם רב יוסף כיהנו כראשי ישיבה, אחד קודם לשני). גם על שאלה זו התשובה היא "סיני קודם", על האדם להקדים את עיסוקו בבקיאות להעמקתו בעיון, כהוראת חז"ל המפורשת – "למיגרס איניש והדר

ט בדרך כלל טעות בדבר משנה היא טעות מובהקת יותר מטעות בשיקול הדעת (ראה סנהדרין ו, א; לג, א. בכורות כח, ב), אך ראה גיטין ו, ב שיש צד בו גברא רבא ודאי אינו טועה בסברא, אך יתכן שאינו בקי בכל השמועות – ואכמ"ל.

י ברכות סד, א. הרויות יד, א.

יא על חמשה סוגי קדימה ראה הקדמה לספר הברית בשם הקדמונים. וראה סוד ה' לראוי ש"כ הערה כא. יב על שני הפרושים הללו ב"סיני קודם" ראה נועם מגדים הנ"ל הערה ה' ועיי"ש עוד בדבריו הנפלאים.

איניש והדר ליסבר" הוא פשוט הסדר הטבעי של "קטנות קודמת לגדלות"^{כב}.

מדרגות של קטנות וגדלות

להקדמת הקטנות לגדלות, הבקאות-הגרסא לעיון-הסברא, יש טעם פרקטי נוסף: למי שהורגל ללימוד בדרך של עיון, פלפול וסברה^{כג} – משום שכך חונך, או משום שזהו טבעו הראשון –

קשה מאד ללמוד אחר כך בגרסא ולרכוש את הבקאות הנצרכת (וכבר זעקו רבים מגדולי ישראל – דוגמת החפץ חיים – על כך שבחורי הישיבות מרבים בעיון ופלפול ואינם קונים לעצמם את ההקף הנדרש בידיעת הש"ס וכו'^{כד}). לכן, כדי שטוב-הטעם של העיון לא ידחק את רגליה של הבקאות, ראוי לקיים "למגרס איניש והדר למיסבר" – ללמוד בהיקף ובמהירות לפני שמתרגלים לעיון המעמיק.

מהי, בכל זאת, 'תקנתו' של מי שהחל את דרכו בלימוד העיון וחסרה לו הבקאות הנדרשת? הסדר של קטנות וגדלות איננו חד-פעמי, אלא מורכב מארבע מדרגות – קטנות א', גדלות א', קטנות ב' וגדלות ב'. בעבודה הפנימית, מוסבר אצלנו שמדרגות אלו הן אמונה, ידיעת המציאות, בטחון וראיית המהות^{כה}. אך אותו סדר מופיע גם ביחס לנידון דנו, הבקאות והעיון:

כג אמרי פנחס אות תתשכ. נתבאר בסוד ה' ליראיו ש"כ. כד שלשת הביטויים – בהם נוקט הנועם מגדים הנ"ל הערה ה – הם כנגד חב"ד, ודוק.

כה בחדש חשון חוזרים בחורי הישיבות לזמן חורף, עיקר זמן הלימוד הפורה והמעמיק בישיבות. הדבר רמוז במזל החדש, עקרב, הכח לעקור ב הרים ("מיעוט רבים שנים") ולטוחן זה בזה (פעולה המחדירה פוריות אפילו ביב עקרים, דוגמת אברהם ושרה – כאשר הם "שיון בקומתן", וגם האשה שדעתה קלה מחדשת בתורה – "פרו ורבו" בלימוד התורה), ודוק.

כו לב לדעת מאמר "אמונה ובטחון" פ"ו. ובכ"מ.

של "שאו מרום עיניכם [ר"ת שמע, כוודע^{כו}] וראו מי ברא אלה"^{כז}, וה"ד רבתי של "אחד" היא סוד ה"שוב", לקלוט את כל החידושים באהבה ויראה בלב, המביאות למימוש רצון ה' לדירה בתחתונים, ובחיבור שתי המדרגות הללו מתגלה "עד הוי' בכס"^{כח}.

הנושא העיקרי של המאמר הוא ההתבוננות באלקות, "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", אבל כדי להמחיש זאת הוא משהו הסתכלות חיצונית בבריאה, "כשתופס מציאות היש בלבד ח"ו", ללימוד "במהרה הנקרא גירסא", "שאין מסתכל רק בחיצוניות הדבר"^{כט}, ואת ההתבוננות המעמיקה, הרואה את ה' בבריאתו, ללימוד עיון, "מה שמסתכל באותיות ההשגה ואנו רואים שהסתכלות זאת כאשר מעמיק בה ומעיין בכל הפרטים בעיכוב בא על ידי זה לידי העמקת הדעת וכו'".

מדבריו עולה שהלימוד בעיון (סברה) הוא בחינת גדלות מוחין בלימוד התורה, בעוד הלימוד בבקאות (גרסה) הוא בבחינת קטנות מוחין – לימוד של פנימיות לעומת לימוד של חיצוניות

כלל (היינו כח המשכיל, מוחא סתימאה, ובהיות הנקודה בחינת צמצום, היינו קו שמאל של פרוצוף מו"ס, ודוק בשיעור בכתר שם טוב קנב"א הנדפס לקמן בגליון), ובסוף לעצם התענוג הפשוט, "אובנתא דלבא" (דהיינו בינה דרדלי"א), ממנו מחדש התלמיד מתוך דברי הרב (כאשר "קאי אדעתיה דרביה") חידושים חדשים לגמרי, עד אין סוף. יט אבודרהם דיני ק"ש. לוח "היום יום" ו"ט חשון.

כ ישעיה מ, כו (וראה פלה"ר בראשית ד"ה "בראשית כו' מבור בהרה" פ"ב – יח, ב ואילך – בביאור עבודת האדם מלמטה למעלה בפסוק זה).

כא שמואל"א יב, ה. כב אך ראה לעיל הערה יד שיש בלימוד הזה גם ממד של בטול היש (ויש לומר – במושגים דלקמן – שרבי הלל מדבר בקטנות א' וגדלות א' והאמור שם הוא בקטנות ב' וגדלות ב', וד"ל).

במדרגה הזו

יכול גם מי
שהחל את דרכו
כמעייין - דוגמת
בעל תשובה
חכם ומעמיק,
שלא זכה כלל
לשלב ה'טבעי'
של קטנות א' -
לרכוש לו בקיאות
נאותה בתורה

על ידי שהלומד מקטין את עצמו מאד, גם אם הוא תלמיד חכם גדול, ובמדרגה הזו יכול גם מי שהחל את דרכו כמעייין - דוגמת בעל תשובה חכם ומעמיק, שלא זכה כלל לשלב ה'טבעי' של קטנות א' - לרכוש לו בקיאות נאותה בתורה. התכלית היא להגיע לגדלות ב', עיון במדרגה של ראייה (לא רק "עמד והתבונן נפלאות אל"^{כז} בכח השמיעה, "שאו מרום עיניכם" ר"ת שמע, כנ"ל^{כח}), "לאסתכלא ביקרא דמלכא"^{כט} ממש, 'ראית המהות'^ל.

כז איוב לו, יד.

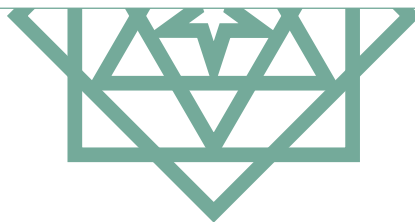
כח ליתר דיוק, גם ב"עמד והתבונן" וגם ב"שאו מרום עיניכם" יש מובן של ראייה, אך זו ראייה שבשמיעה ("חכם בבינה", "ראים את הקולות"), והמגמה היא להגיע לראית המהות ממש, ודוק.

כט זהר ח"א קצט, א.

ל העיון שייך לדעת, ההתבוננות לבינה וההסתכלות לחכמה. תכלית העיון להגיע לדעת עליון המחברת ומייחדת חכמה ובינה, וד"ל.

קטנות א' היא בקיאות יסודית - גרסת המשניות וההלכות הפסוקות. גדלות א' היא עיון של 'ידיעת המציאות' - ידיעת "הלכה בטעמה", כיצד ההלכה נלמדת מפסוק על ידי אחת מ"יג המדות שהתורה נדרשת בהן. אחר כך יש חזרה לקטנות ב' - סוד "עיבור שני", קביעות עתים לחזור על הראשונות (כמסופר על

גדולי ישראל שבזמנם הפנוי-יחסית חזרו בראשם על כל הש"ס וכיו"ב) וגם להרחבת הידיעות ורכישת בקיאות בתחומים נוספים (מי שכבר בקי בבבלי לומד כך לגרסא גם ירושלמי, ספרא, ספרי וכו'). החזרה על הבקיאות והרחבתה היא

השיעור מוקדש לעילוי נשמת
דניאל (דן) פראוויי ע"ה -
נלב"ע כ"ט תשרי

שיעור

כתר שם טוב קנב"א

תיקון העבירות - פנימיות וחיצוניות

קיצור מהלך השיעור

אחרי הפסקה של כחמשה חדשים חזר השיעור בשבת לעסוק ב**כתר שם טוב**, מהמקום בו הפסיק הלימוד בפרשת בחקתי אשתקד. בשיעור ארוך ומופלא בשבת האחרונה - שרק חלקו נכנס בגליון (וחבל על יסודות עמוקים בהשכלה ועבודה שלא נכנסו לקוצר היריעה והזמן) - נלמדה תורה יסודית של הבעל שם טוב על **תיקון החטא על ידי נשיאת פנימיות וכבישת חיצוניות. פרק א** מאריך בסוגיית הגמרא המתבארת בכש"ט, תוך הבלטת **מעלת הבינוניים ועבודתם. בפרק ב** מתבארת תורת הבעל שם טוב, ונלמד גם קטע מקביל בלקוטי תורה, כשהכל חותם ב'תביעת תיקון' עמוקה עוד יותר ממה שמתאר הבעל שם טוב - **תיקון** שלא מסתפק **בהעלאת הכח הנפשי** שבתוך העבירה, אלא **מתפשט גם לחיצוניות המעשה**.

עמוקות, שבעל ה"תולדות" מציין שהוא כתב רק ראשי פרקים - "כי יראתי וגם מפני השכחה".

הכתות ליום הדין

מהבעש"ט. פירוש הש"ס דר"ה, נושא עון, חד אמר נושא וחד אמר כובש ועון עצמו אינו נמחק וכך היא המדה.

כדי להבין את דברי הבעל שם טוב צריך להסתכל בסוגיא בגמרא, ולהקדים את הרקע שלה:

במסכת ראש השנה², בהמשך למימרא המפורסמת "שלשה ספרים נפתחין בראש השנה

ב ר"ה טז, בי"ז, א.

א. הצעת הסוגיא

נחזור ללמוד כתר שם טוב. לפני כמה חדשים עצרנו בלימוד בתורה קנב"א - שלמדנו את חלקה הראשון - ונחזור ללמוד אותה היום: כתב המחבר הרב הגאון מ' יעקב יוסף הכהן זלה"ה וזה לשונו: ואלה הדברים ששמעתי ממורי הבעש"ט זלה"ה, וכתבתי רק ראשי פרקים. יש כאן תורה ראשונה בסדרה של תורות

נרשם (מהזכרון) ע"י איתאל גלעד. לא מוגה. שבת נח תשפ"ה - כפ"ח. א שיעור שבת בחקתי תשפ"ד (אז נלמדה התורה בקיצור, אך אין בית מדרש בלא חידוש ומעט קטעים משם שולבו בשיעור כאן).

“גיהנםם כלה והם אינם כלים”, בסופו של דבר גם להם יש תיקון באחרית הימים, שהרי הם ‘שורדים’ גם לאחר שהגיהנםם כלה ונשרף

שלש הכתות, צדיקים-בינוניים-רשעים, מתפרטות כאן בעצם לחמש, משום שברשעים גופא יש שלש מדרגות – אחרי שמדובר על רשעים ‘סתם’, שיורדים לאלתר לגיהנםם (לעונש הקצוב להם), מדובר גם על הפושעים בגופן (מישראל ומהאומות), שאחרי שנים עשר חדשים בגיהנםם הופכים לאפר המתפזר תחת כפות רגלי הצדיקים, על חמשה סוגים של פורשים מדרכי צבור^ג (כנגד ה גבורות), על מטילי האימה על הצבור שלא לשם שמים ועל מחטיאי הרבים כירבעם בן נבט וחבריו, ש”גיהנםם כלה והם אינם כלים” (רמז לכך שבסופו של דבר גם להם יש תיקון באחרית הימים^ד, שהרי הם ‘שורדים’ גם לאחר שהגיהנםם כלה^ה ונשרף).

חלוקה זו מזכירה את המבנה הכללי של העולמות^ו, בו יש שלש קליפות הטמאות לגמרי, כנגדן שלשה גוונים של רשעים גמורים, את קליפת נגה, כנגדה הבינוניים^ז, ואת הקדושה, כנגדה הצדיקים. הדבר מתחדד כששמים לב לכך שספר התניא, “ספר של בינוניים”, פותח בפרק הראשון דווקא בהתייחסות לנפש הבהמית של ישראל שהיא מקליפת נגה, ורק בפרק השני מגיע

אחד של רשעים גמורין ואחד של צדיקים גמורין ואחד של בינוניים וכו”’, מגיעה מימרא בעלת מבנה דומה, אך רחבה הרבה יותר, ביחס ליום הדין לעתיד לבוא:

תניא בית שמאי אומרים שלש כתות הן ליום הדין: אחת של צדיקים גמורין ואחת של בינוניים. צדיקים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לחיי עולם. רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר לגיהנםם, שנאמר “ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם”. בינוניים יורדין לגיהנםם ומצפצפין ועולין, שנאמר “והבאתי את השלישית באש וצרפתים כצרוף את הכסף ובחנתים כבחון את הזהב הוא יקרא בשמי ואני אענה אותו”, ועליהם אמרה חנה “ה’ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל”.

בית הלל אומרים “ורב חסד”, מטה כלפי חסד, ועליהם אמר דוד “אהבתי כי ישמע ה’ את קולי”, ועליהם אמר דוד כל הפרשה כולה, “דלותי ולי הושיע”.

פושעי ישראל בגופן ופושעי אומות העולם בגופן יורדין לגיהנםם ונידונין בה שנים עשר חדש. לאחר שנים עשר חדש גופן כלה ונשמתן נשרפת ורוח מפזרת תחת כפות רגלי צדיקים, שנאמר “ועסותם רשעים כי יהיו אפר תחת כפות רגליכם”.

אבל המינין והמסורות והאפיקורסים שכפרו בתורה ושכפרו בתחיית המתים ושפירשו מדרכי צבור ושנתנו חיתיתם בארץ חיים ושחטאו והחטיאו את הרבים, כגון ירבעם בן נבט וחבריו, יורדין לגיהנםם ונידונין בה לדורי דורות, שנאמר “ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי וגו’”. גיהנםם כלה והן אינן כלין, שנאמר “יצורם לבלות שאול”, וכל כך למה? מפני שפשטו ידיהם בזבול, שנאמר “מזבול לוי, ואין זבול אלא בית המקדש, שנאמר “בנה בניתי בית זבול לך”, ועליהם אמרה חנה “ה’ יחתו מריבוי”.

ג ראה רש”ד”ה “שפירשו”.

ד כמפורש בעמק המלך (וראה גם שער תיקוני התשובה פ”א) שאפילו לאותו האיש יש תיקון בסיום היג אלפי יובלות. ה על דרך הברכה הטמונה בקללת “חצי אכלה בס” (דברים לב, כג) – “חצי כלים והם אינן כלים” (ספרי עה”פ).

ו כסיפור הידוע (ראה רמ”ח אותיות, קעג) על אותו יום בו יצאו אדמו”ר הזקן ורבי לוי יצחק מברדיטשוב מחדרם, כל אחד במקומו, והעידו כי הגיהנםם נשרף ובאו לשאול מן השמים לחוות דעתם – האם לבנות גיהנםם חדש, או להפוך את גן העדן הישן לגיהנםם ולבנות גן עדן חדש, נעלה באין ערוך. שני הצדיקים העידו שדעתם היתה שיש לבנות דווקא גן עדן חדש ודעתם נתקבלה. זהו שלב של “גיהנםם כלה”, שיש לעיין בו האם הרשעים שהיו בגיהנםם שנשרף עברו לגיהנםם החדש (גן עדן לשעבר), או שזו היתה הדמנות של תיקון עבורם והם נכנסו מיד לגן עדן החדש.

ז ראה תניא ספ”א.

ח בהמשך הסוגיא גם הבינונים מתחלקים לשני סוגים – מחצה על מחצה בכלל, שביחס אליהם אמרו בית הלל שה’ “מטה כלפי חסד”, ומחצה על מחצה שיש בעוונותיהם גם פושעי ישראל בגופן, שבהם גם בית הלל מודים שהם יורדים לשאול ועולים ממנו (כדעת בית שמאי ביחס לבינוניים בכלל) – כנגד הטוב הרע שבנגה.

עיני שניהם הוי"ו^ב).

ובעומק, שתי היודין הסמוכות רומזות לתופעה של "שוין בקומתן" – כמו שני יהודים העומדים זה לצד זה – שמתקיימת אצל הבינוניים. כאשר מדובר על זכר ונקבה, "שוין בקומתן" הוא המצב המשיחי, אך מהו ה"שוין בקומתן" של הבינוניים? דווקא אצל הבינוניים מתקיים שויון בין היצרים, היצר הטוב והיצר הרע^ג (הרמוזים גם הם בשתי היודין של "וייצר הוי' אלהים את האדם"^ד), "בשני יודין, שני יצרים ברא הקב"ה, אחד יצר טוב ואחד יצר רע"^ה). דווקא על הבינוניים נאמר "זה וזה שופטן"^ו, כאשר זקוקים להכרעת ה' הבא "להושיע משפטי נפשו"^ז ולהכריע לטובה (ובבינוני נאמר שיצרו גובר עליו להחטיאו בכל יום ו"אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו"^ח). תכלית השויון הזה היא הקיום המלא של "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך"^ט, בשני יצריך^י, שמתקיים בשלמות דווקא אצל הבינוניים, בהם נמצא היצר הרע בתוקפו (לעומת הצדיקים, שהרגו את יצרם הרע בתענית^{יא}). זו המעלה של הבינוניים גם ביחס לצדיקים, על דרך "במקום שבעלי

יב משלי כט, יג.

יג וכשם שאצל האיש והאשה ה"שוין בקומתן" – לאחר עלית האשה ממצבו ביהיתה נמוכה מהאיש – יש גם מעלה באשה, "אשת חיל עטרת בעלה" (משלי יב, ד), כך בשני היצרים ה"שוין בקומתן" יש מעלה ליצר הרע, מעלת התרו על התיקון (ולכן גם יש יתרון כח ליצר הרע, עד שבלי עזרת ה' לא ניתן לנצחו, כדלקמן בפנים).

יד בראשית ב, ז.

טו ברכות סא, א.

טז ברכות סא, ב.

יז תהלים קט, לא.

יח סוכה נב, ב; קידושין ל, ב.

יט דברים ו, ה.

כ ברכות פ"ט מ"ה.

כא תניא פ"א.

ל"נפש השנית בישראל" שהיא מצד הקדושה. ה'זירה' העיקרית של "ספר של בינוניים" היא קליפת נגה, מקומם של הבינוניים. הבינוניים הם גם הנושא העיקרי בסוגיא שלנו – נושא המחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, כאשר המשך הסוגיא הוא דיון בדעת בית הלל ביחס לבינוניים.

מעלת הבינוניים

ב"ספר של בינוניים" הכתיב הוא ב"י אחת,

אבל כאן הגמרא באופן עקבי נוקטת בכתיב "בינוניים" בשתי יודין. למאי נפק"מ? קודם כל לגימטריא... **ספר של בינוניים** עולה פעמיים **משיח בן דוד**, ארבע פעמים **רבי (רבי פנים ואחור)**, העולה "**שבוע יפול צדיק וקם**"^ט. שתי היודין הצמודות מזכירות את דברי היהודי הקדוש בילדותו – מימרא שמובאת גם בשם עוד צדיקים^{יב} – ששתי יודין סמוכות הן שם ה' (כסימן המקובל בדפוסים) ושתי יודין (כלומר, שתי נקודות) זו מעל זו

הן סימן לסוף פסוק, משום שכאשר שני יהודים ('יודין') עומדים בשווה זה לזה יש גילוי שכניה אך כאשר אחד מתנשא על השני זהו 'סוף פסוק'. ראשית, אפשר ללמוד מכך שהבינוניים תמיד באים ביחד – בינוני אחד מיד מוצא לו חבר להתוועד איתו ולעבוד את ה' ביחד, משום שלבדו אין לו עמידה (על דרך האמור בהקדמת התניא שהבינוני זקוק לעצת חסיד ותיק נוסף, כדי שיתקיים בהם "רש ואיש תככים נפגשו מאיר

ט משלי כד, טו. וראה תניא 'חינוך קטן' שהיינו נפילת הצדיק לדרגת הבינוני (שהיא "מדת כל אדם", גם הצדיק נקרא "אדם").

י נפלאות היהודי מדור חידושי תורה וסיפורים (לד, א במהדורת ורשה תר"צ).

יא ראה שיח שרפי קדש (פרשיסחא) ח"ג, ענוה והכנעה, את כב.

הבינוניים תמיד
באים ביחד –
בינוני אחד מיד
מוצא לו חבר
להתוועד איתו
ולעבוד את ה'
ביחד, משום
שלבדו אין לו
עמידה

מעורר בתפלה (שנקראת "רחמי"ט). החויה הקיומית הראויה לבינוני היא "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו"כ, כמו שכתוב בתניא^ט, וזו המעלה המיוחדת שלו.

"ורב חסד" – כובש עון ונושא עון

אחרי ההגדרה של "פושעי ישראל בגופן" ולהבדיל "פושעי אומות העולם בגופן", חוזרת הגמרא לבאר את דברי בית הלל ביחס לבינוניים: בית הלל אומרים "ורב חסד", משה כלפי חסד. היכי עביד? רבי אליעזר (נ"א רבי אלעזר) אומר כובשו, שנאמר "ישוב ירחמנו יכבוש עונותינו". רבי יוסי בר חנינא אמר נושא, שנאמר "נושא עון ועובר על פשע".

בית הלל הזכירו את מדת "ורב חסד"ל, המדה הששית בדין מדות של משה רבינו, יג תיקוני דיקנא^א, אבל ההוכחות של החכמים שנחלקו בביאור דבריהם הן מיג המדות של מיכה^ב (שהן הפנימיות ביחס למדות של משה, האור שבתוך 'צינורות' שערות הזקן^ג), בהן המדה השניה

כז גם כשולמדים תורה ועל כל דבר אומרים "רחמנא אמר", הלימוד הוא בבחינת תפלה לאבינו אב הרחמן, הנותן לנו תורת חסד ורחמים מן השמים.
כח ברכות כא, א.
כט תניא פי"ג.

ל שמות לד, ו. ורמז: הלל "ורב חסד" עולה משה (ר"ת מחלוקת שמאי הלל, היינו "מטה כלפי חסד" משמאי להלל, סוד "מולך לימין משה"). חלק הקדמי של הלל "ורב חסד" עולה 1000, סוד אלף האורות להם זכה משה במתן תורה, וממילא כל המספר הקדמי עולה 1345, "כתר כל הכתרים" (משה ועוד ישראל בעל שם טוב), וד"ל.

לא הארז"ל מפרט כיצד כל אחת מיג המדות מקבלת אור פנימי ואור מקיף מהספירות של הגלגלתא ומוחא סתימאה (שעה"כ דרושי "יעבור"). במדת "ורב חסד" האורות הם מהגבורה וההוד של מוחא סתימאה - קו שמאל של מו"ס (שבכללותו בו מתלבשת גבורה דעתיק, שמאל יחסית לגלגלתא בה יש התלבשות של חסד דעתיק). בקו שמאל יש כח של העלאה, שיתבטא כאן בכח ההעלאה של החטא לשרש העליון ביותר - "נשא עון" - כדי להמשיך משם חסד אין סופי ("ורב חסד"), כפי שיתבאר בדברי הבעל שם טוב (וכן בלקו"ת) דלקמן.

לב המדה המקבילה (במיקום ובתוכן) במדות של מיכה ל"ורב חסד" היא "כי חפץ חסד הוא" - "ורב חסד" עולה בדיוק "כי חפץ חסד"!

לג ע"ח שו"ג (א"א) פ"ט.

תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין^{כב} – הבינוני, המתמודד עם יצרו הרע, נזקק לכח התשובה שאין לצדיק (עד שגם הוא הופך לבעל תשובה, כהדרכת החסידות^{כג}).

בהמשך, אחרי שהגמרא דנה על אילו בינוניים בדיוק דברו בית הלל כאשר נחלקו על בית שמאי^{כד}, היא מביאה את דרשת רבא על פסוקי ההלל שמביאים בית הלל על הבינוניים, "אהבתי כי ישמע הוי' את קולי תחנוני... דלתי ולי יהושיע"^{כה}:

מאי דכתיב "אהבתי כי ישמע ה'" אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אימתי אני אהובה לפניך? בזמן שאתה שומע קול תחנוני. "דלותי ולי יהושיע", אף על פי שדלה אני מן המצות לי נאה להושיע.

הדרשה הזו ממחישה את המעלה העיקרית של הבינוניים. העולם עומד על תורה, עבודה וגמילות חסדים^{כו}, אבל תחושת הקשר הישירה והעיקרית של האדם עם ה' – תכלית הבריאה – היא דווקא בעבודת התפלה, בה ה' שומע את קול תחנוניו ואנו אהובים

לפניו, כשעם כל דלותו אנחנו עומדים לפניו 'ערומים' (כפי שהסביר תמיד הרה"צ ר' אשר פריינד), משוועים לישועתו, ולנו נאה להושיע. הרשע הגמור אינו ראוי לרחמי שמים, ותיקונו הוא על ידי מדת הדין דוקא, והצדיק אינו זקוק להם, ורק הבינוני זוכה לרחמי ה', אותם הוא

כב ברכות לד, ב.

כג ראה לקו"ת במדבר יט, סע"א ואילך.

כד כנ"ל בהערה ח.

כה תהלים קטז, א"ז.

כו אבות פ"א מ"ב.

תחושת הקשר
הישירה והעיקרית
של האדם עם
ה' היא דווקא
בעבודת התפלה,
בה ה' שומע את
קול תחנוניו ואנו
אהובים לפניו,
כשעם כל דלותנו
אנחנו עומדים
לפניו 'ערומים'

מושג הפשט בחז"ל שונה מאד מ"פשוטו של מקרא" בדורות המאוחרים יותר

כהרדי אל משפטן תהום רבה^מ,
ואחר כך שואלת הגמרא מהו
פשוטו של הפסוק (דוגמה לכך
שמושג הפשט בחז"ל שונה מאד
מ"פשוטו של מקרא" בדורות
המאוחרים יותר):

פשטיה דקרא במאי כתיב? אמר רב יהודה:
אלמלא 'צדקתך כהררי אל' מי יוכל לעמוד לפני
'משפטך תהום רבה'. רבה אמר: 'צדקתך כהררי
אל' מפני ש'משפטך תהום רבה'. במאי קמיפלגי?
בדר' אלעזר ור' יוסי ברבי חנינא, דאיתמר: רבי
אלעזר אמר כובש רבי יוסי בר' חנינא אמר נושא,
רבה כרבי אלעזר ורב יהודה כרבי יוסי ברבי חנינא.
רש"י כאן מסביר ש"כובש עון" פירושו
ש"הקב"ה כובש ומסתיר עונות תחת מחילת
כסא הכבוד כדי שיכריעו הזכיות", וכך מתפרש
הפסוק לפי רבה – "'צדקתך כהררי אל', שאתה
מצדיקנו במה שאתה כובש ומסתיר 'משפטך',
דהיינו עונות, ב'תהום רבה'. לעומת זאת, 'נושא
עון' פירושו 'נושא ומגביה את כף העונות למעלה,
כדי שיכריעו הזכיות", וכך מתפרש הפסוק לפי
רב יהודה – "אלמלא 'צדקתך כהררי אל',
שאתה עושה לנו צדקה שאתה מגביה עונות,
מי יוכל לעמוד מפני 'משפטך' שיהיו מכריעין
עד 'תהום רבה'". פירוש זה ל"נושא" ו"כובש"
– נושא-מגביה למעלה את כף העונות, כדי שכף
הזכיות תכריע, או כובש-מעלים את העונות,
שלא יכבידו על כף העונות – הוא הפירוש בו
נוקט הבעל שם טוב בקטע שנלמד, ולכן היה
חשוב להביא גם סוגיא זו (ולקמן נדרש אליה
שוב, כתואמת בהבט נוסף את פירוש הבעש"ט).

ב. נשיאת הפנימיות וכבישת החיצונית

ירידת שלשת הקוים

כדי להסביר את דברי הגמרא נותן הבעל

היא "נשא עון"^{לד} (זו גם המדה
העשירית במדות של משה, אבל
ברור מהמשך הסוגיא שכאן
מדובר במדה של מיכה) והמדה
השמינית היא "יכבש עונותינו"^{לה}.
בהסבר הפשט של "נשא עון"

ו"כובש עון" יש כמה פירושים^{לו}, אך הבעל שם
טוב נוקט בפשטות דווקא בהסבר של רש"י
בסוגיא אחרת בה נזכרת מחלוקת זו, כפי שנראה
מיד, השונה מההסבר שלו בסוגיא כאן. בכל זאת,
הסוגיא הובאה דווקא ממקורה כאן – בו גם
מודגש שהמדובר הוא דווקא בבינוניים (עמם
כולנו צריכים להזדהות^{לז}) – משום שהבעל שם
טוב מתייחס גם להמשך הדברים^{לח}:

תנא דבי רבי ישמעאל: מעביר ראשון ראשון,
וכן היא המדה.

ה' מעביר את החטא הראשון – לא מתחשב
בפעם הראשונה שהאדם חטא – "וכן היא
המדה", היינו מדת "ורב חסד" בה מדובר, כפי
שמסבירים המפרשים.

אמר רבא: ועון עצמו אינו נמחק, דאי איכא
רובא עונות מחשיב בהדייהו.

העון הראשון אותו מעביר ה' נשאר בצד,
'תלוי' – אם העברתו גורמת לכך שכעת יש
רוב זכיות, לא מחשבים אותו. אך אם גם לאחר
העברתו אין רוב זכיות, מחזירים גם אותו לכף
העונות.

המחלוקת באופן בו ה' "מטה כלפי חסד"
מובאת בדרך אגב, כביאור למחלוקת אחרת,
גם במסכת ערכין^{לט}, שם נדרש הפסוק "צדקתך

לד מיכה ז, יח.

לה שם פסוק יט.

לו עיין ברש"י, בחידושי אגדות למהרש"א ובחידושי
אגדות למהר"ל על אתר – הדברים נידונו ונתבאר באריכות
בשיעור, ואכמ"ל.

לז ראה קידושין מ, ב; רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד.
לח ויש להעיר שסדר הדעות בגמרא הוא כובש-נושא, ואילו
הבעל שם טוב מביא אותן בסדר נושא-כובש, ואולי הוא רוצה
לסמוך את ה"כובש" ל"ועון עצמו אינו נמחק" שבהמשך
(שלפי דבריו בהמשך שייך ל"כובש" דווקא), ודוק.

לט ערכין ח, ב.

מ תהלים לו, ז.

הקוים מתפשטים מרום המעלה עד למקום הקליפות, אך גם כשהם במקום הקליפות הם לא נפרדים מהשרש, וממילא קל יותר להעלותם

שם טוב הסבר למקורם של החטאים:

וביאר, כי אלו ג' קוין הג' מתפשטין מן רום המעלות עד התהום מקום הקליפה,

בדרך כלל כתוב, גם אצל הבעל שם טוב^{מא}, שבשבירת הכלים נפלו המדות – האהבה לה' נפלה לתאוה גשמית,

יראת ה' נפלה ליראה נפולה וכו'. הסגנון כאן שונה, לא מדובר על נפילה^{מב} אלא על התפשטות – הקוים מתפשטים מרום המעלה עד למקום הקליפות, אך גם כשהם במקום הקליפות הם לא נפרדים מהשרש (כפי שידגש עוד בהמשך), וממילא קל יותר להעלותם. הבעל שם טוב מתייחס, כדרכו, לשלשת הקוים^ג:

וחסד במקום הקדושה למעלה הוא ענג, וכשנתפשט למטה בקליפה הוא זנות. וז"ש למעלה מענג ולמטה מנגע.

וקו התפארת בהתפשטו למטה במקום הקליפה היא הגאווה,

וקו הגבורה למטה הוא כעס ועבודה זרה. הדוגמה הראשונה והעיקרית היא נפילת מדת החסד מענג אלקי לזנות – היא המופיעה כאן באופן הכי מפורט, עם תיאור השרש העליון לעומת ההתפשטות למטה (לעומת התפארת והגבורה, בהן מוזכרת רק ההתפשטות למטה), ועם המקור בספר יצירה – שחבר אברהם אבינו איש החסד! – "אין בטובה למעלה מענג ואין ברעה למטה מנגע"^{מד}. כמובן, זו גם הדוגמה המתאימה לביאור מדת "ורב חסד", בה עוסקים

מא ראה כש"ט רמ"א; רפז; רצה. צוואת הריב"ש קק; קכז. מב אכן, במאמר אדמו"ר הזקן המקביל, שיובא לקמן, כן מדובר על נפילה בשבירת הכלים.

מג אכן, הסדר הוא חסד-תפארת-גבורה, ימין-אמצע-שמאל, בו מודגש שהעיקר ממנו מתפשט הכל הוא החסד-הימין-הענג (הפונה לאמצע ואז לשמאל), כדלקמן בפנים.

מד ספר יצירה פ"ב מ"ד.

כאן. גם כשידובר על ההעלאה, בהמשך התורה, זו תהיה הדוגמה היחידה. במובן מסוים, תאוות הזנות היא שרש כל העבירות, ו"לא עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא"^{מה}.

גם בצד הקדושה, החסד הוא העיקר. על האבות כתוב "לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ולא כיצחק שיצא ממנו עשו אלא כיעקב שמטו שלמה"^{מז}, יעקב שבקו האמצעי, קו התפארת, הוא "הבחור שבאבות"^{מז}. אמנם, עוד קודם לכן, בפרשת נח, קראנו היום על שלשת בניו, שם-חסד יפת, שכנגד חסד-גבורה-תפארת^{מח}. יפת אמנם מתוקן יותר מחס, הקו האמצעי עדיף על הקו השמאלי, אבל הקדושה ממשיכה דווקא דרך שם שכנגד החסד – ממנו יוצא אברהם ועם ישראל כולו. כלומר, האבות עצמם הם חסד-גבורה-תפארת שבחסד^ט – כל עם ישראל שייך קודם כל למדת החסד.

לקו החסד שייך יסוד המים, ה"מצמיחים כל מיני תענוג"^י – שרשו בענג אלקי, "מים עליונים", וסופו בזנות, ענג דקליפה, "מים תחתונים"^{יא}. לקו התפארת שייך יסוד הרוח, שמתבטא ב"הוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים", כאשר הגאווה בה מדובר כאן היא ההתפארות. לקו הגבורה שייך יסוד האש, ממנו "כעס וגאווה"^{יב}, שכאן הם "כעס ועבודה זרה".

מה סנהדרין סג, ב.

מו ע"פ פסחים נ, א.

מז ב"ר עו, א.

מח פע"ח שער ר"ח חנוכה ופורים פ"ו.

מט וכך באריז"ל (ספר הלוקטים וירא כא) יצחק הוא גלגול הבל (שמהימין, ולא קין שמהשמאל) – גבורה שבחסד (התגברות החסדים, "אהבה כאש" לעומת ה"אהבה כמים" של אברהם, כנועד).

נ שער קדושה ח"א ש"ב.

נא ראה אוה"ת קרח עמ' תשכג ואילך; ד"ה "כל פטר רחם" תרכ"ז. וראה גם לקו"ת ואתחן יא, ב; אמרי בינה שער הק"ש פ"ד, ובכ"מ.

נב בתניא מצטרפת הגאווה, שהבעש"ט משייך כאן לתפארת (בקו האמצעי), אל הכעס (בקו שמאל), בסוד נטית הקו האמצעי – בירידתו מדעת לתפארת, יסוד ומלכות – לשמאל (כך שכאשר הוא מגיע מחוץ לתחום האצילות הוא כבר נמצא לגמרי בשמאל, גאווה ועבודה זרה המצטרפות לכעס), ודוק היטב.

שהרשעים הם בחינת נוקבא דעתן קלה עליהם, ההשוואה כאן בין הנשים לרשעים יכולה להיות צורמת. מאז המהפכה השלישית, עם עליית המלכות, יש 'עדכון', ופחות פשוט לומר "נשים דעתן קלה"^{נח} – גם הבעל שם טוב יודע את זה... בכל אופן, הכוונה כאן היא למאמר חז"ל "אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות"^{נט} (שנלמד בעצמו מאשה שחוטאת בקלות דעת, "איש איש כי תשטה אשתו"^{סז}).

ולמעלה הוא עם הדעת שנותן דעתו שיתענג יותר בעבודת הש"י ולא במקום המינופת.

הרשע הוא בעצם קל־דעת, או חסר־דעת, המתפתה למצוא את התענוג שלו "במקום הטינופת", בתענוגי המים התחתונים, במקום להיות בר־דעת היודע שהתענוג האמתי והגדול יותר הוא בעבודת ה',

בתענוגי המים העליונים.

ובחינת התשובה הוא הדעת כו',

התשובה שייכת לספירת הבינה, "ולבבו יבין ושב"^{סח}, ו"אם אין דעת אין בינה, אם אין בינה אין דעת"^{סג}. בפרט, כפי שכבר הורחב, מדובר כאן בעיקר על הזנות, פגם הברית, שהוא הפגם בדעת^{סד}. לכן כתוב בתניא^{טז} שהתשובה על פגם הברית היא הוספה בלימוד תורה, חיזוק הדעת, והרבי הרש"ב אומר^{טז} שעיקר תיקון פגם הברית הוא העמקת הדעת בחסידות.

וכמו ששמעתי האומר אחמא ואשוב כו'.

בפשטות, הבעל שם טוב רומז למאמר חז"ל "כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה"^{נב}. בעומק, אפשר להבין מכאן שרשע כל עבודה זרה הוא פחד – עבודה זרה מתחילה מכך שלא מקיימים את ההוראה שקבל הבעל שם טוב מאביו, "אל תפחד משום דבר חוץ מה' יתברך"^{נב}. כל פולחן זר מתחיל מפחד שלילי.

כפי שפתח הבעל שם טוב שיש כאן התפשטות מהשרש הקדוש, הוא מסיים שגם אחרי הירידה למטה הכל קשור לשרש: והוא כשלהבת קשורה בגחלת

זה בזה עד למעלה,

הדימוי של "כשלהבת קשורה בגחלת"^{נב}, שמופיע בספר יצירה על עשר הספירות, ומתפרש הרבה פעמים^א על הקשר של עשר הספירות דאצילות (השלהבת המתפשטת מן הגחלת) לעשר הספירות הגנוזות במאצילן (השלהבת

שבתוך הגחלת), מתפרש כאן על הקשר בין המדות שהתפשטו למקום הקליפה (השלהבת המתפשטת מן הגחלת) למדות כפי שהן עדיין בשרשן בקדושה (השלהבת שבתוך הגחלת). השלהבת גם יכולה לחזור למקורה בגחלת, כטבע האש העולה למעלה^{נב}, וזו כאן התכלית, כפי שיוסבר.

תשובת הדעת

מהו ההבדל בין הקוים כפי שהם ברום המעלה להתפשטותם למקום הקליפה? רק למטה הוא בלי דעת, בסוד נשים דעתן קלה,

נג לשון הרמב"ם בהלכות דעות פ"ב ה"ז, ע"פ שבת קה, ב. וראה באריכות תניא אגה"ק כה.

נד ספר התולדות הבעש"ט ח"א פ"ב.

נה ספר יצירה פ"א מ"ז.

נו ראה לדוגמה שער היחוד פ"ט.

נד ראה לדוגמה תניא פ"א. וראה גם לעיל הערה שגיא! הסימניה אינה מוגדרת. על טבע העליה השייך לקו שמאל.

שרש כל עבודה זרה הוא פחד – עבודה זרה מתחילה מכך שלא מקיימים את ההוראה שקבל הבעל שם טוב מאביו, "אל תפחד משום דבר חוץ מה' יתברך"

נח ע"פ קידושין פ, ב.

נט סוטה ג, א.

ס במדבר ה, יב.

סא ישעיהו, י.

סב אבות פ"ג מי"ז.

סג פ"ח שער קשענה"ט פ"ה.

סד אגה"ת פ"ט.

סה תורת שלום אור לכ"א כסלו תער"ג.

אבל אם הוא דחק ועשה תשובה מקבלים אותו משום ש"אין דבר העומד בפני התשובה"^ט. "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" בדעת הקודמת שהיתה לו, שהשתתפה בחטא ונפגמה, אבל מי ש"דחק ועשה תשובה" המשיך דעת חדשה ועמה הוא יכול לעלות.

"נושא" ו"כובש"

אחרי כל האריכות הזו, חוזר הבעל שם טוב לביאור הגמרא בה פתח:
ובזה יובן נושא עון כו' ועון עצמו אינו נמחק, כי דבר גשמי ומאוס אינו יכול לעלות למעלה במקום שורש התענוג כו', וכך היא המדה, ר"ל מדת רב חסד שהוא התענוג שהוא חסד התענוג נתלבש זה בתוך זה כו'. וחד אמר כובש כו'.

הבעל שם טוב בעצם מסביר ש"מד אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי". העבירה מורכבת מנשמה וגוף, מדה המניעה אותה ועבירה בפועל. שרשה של המדה הוא טוב, וכאשר החוטא עושה תשובה ומחדיר דעת בעבירה ה' "נשא עון"^{טא} ומחזיר את המדה שהתפשטה לשרשה, השלבת עולה שוב אל הגחלת, אל שרש התענוג העליון – מדת "ורב חסד" (שהיא כאן סוד חסד דעתיק המלוש בגלגלתא דאריך, ועוד למעלה מזה). אמנם, העבירה בפועל היא "דבר גשמי ומאוס" שלא יכול לעלות למעלה, "עון עצמו

בעל התולדות מזכיר כאן דבר נוסף ששמע מהבעל שם טוב – פירוש למאמר חז"ל "האומר אחטא ואשוב אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה"^{טב}. כאשר מסתכלים במקור, בו הוא מביא את הדברים באריכות^{טג}, יש לו שם שני הסברים, שהוא אומר שהן שתי הבחינות של "אחטא ואשוב, אחטא ואשוב" (כפל הלשון בחז"ל): ההסבר הראשון הוא שמי שחוטא בדעת, מתוך מודעות לכך שהוא חוטא ושעליו לעשות

תשובה, והוא מסתמך על התשובה העתידי, לא יכול לעשות "תשובת המשקל", בה הוא מצטער על החטא כפי שנהנה ממנו. התיקון הזה תלוי בדעת שמתחדשת בתשובה, לעומת חוסר־הדעת של החטא, וכאן גם הדעת היתה בחטא. ההסבר השני שלו הוא שיש מי שאומר "אחטא ואשוב" מתוך הידיעה שכאשר הצדיק נופל וחוזר בתשובה הוא מעלה איתו חוטאים רבים, והוא רוצה לעשות זאת לכתחילה (מה שנשמע כמו שבתאות, או כמו תופעות דומות גם היום), הוא לא

יודע שזו תופעה דיעבדית, שה' מגלגל מן השמים – "נורא עלילה על בני אדם"^{טד} – ולא בחירה לכתחילה, בדעת, ולכן הוא נשאר נפול. בכל אופן, חייבים לזכור את דברי אדמו"ר הזקן בתניא^{טז} ש"אין מספיקין בידו לעשות תשובה",

יש מי שאומר
"אחטא ואשוב"
מתוך הידיעה
שכאשר הצדיק
נופל וחוזר
בתשובה הוא
מעלה איתו
חוטאים רבים,
והוא רוצה לעשות
זאת לכתחילה
(מה שנשמע כמו
שבתאות, או כמו
תופעות דומות
שקיימות גם היום,
ה"י)

ע ד"ח (מרגליות) יט, ב (מדרש הנעלם). ראה ירושלמי פאה פ"א ה"א.

עא על הסבר זה (שגם אדה"ז נוקט בו בלקו"ת), ש"נשא עון" תלוי בתשובה (וכך גם ה"כובש" שאתו, כפי שמיד יוסבר), יש קושיא מדברי התוספות בסוגיא (ד"ה "קרקפתא") ש"כל הני דשמעתין בשלא עשה תשובה אבל עשה תשובה אמרינן ביומא דתשובה תולה ומיתה ממרקת". אולי יש לומר שהמדובר כאן הוא בתשובה מיראה, שאין בה די כדי להעלות ולהפוך את העבירה, אלא רק "זדונות נעשו לו כשגגות" (יומא פו, ב), ולכן נדרשת פעולת ה' בזה (אלא שעדיין תמוה, שאם העבירות נחשבות כשגגות, בלא דעת, והזכויות הן בדעת, ודאי שהן תכרענה את הכף). עוד אפשר לתרץ שהבעל שם טוב ואדמו"ר הזקן מתארים את הפעולה של "נושא" ו"כובש" בדרך של 'עבודה', אך מדת "ורב חסד" היא שה' עושה זאת גם בלי עבודה מצדנו (אלא שהוא המחזיר דעת ומעורר את המדות הטובות וכו'), ועצ"ע.

סו יומא פ"ח מ"ט.

סז תולדות יעקב יוסף קו"א.

סח תהלים סו, ה.

סט אגה"ת פ"א.

זו הזדמנות

מצוינת לראות איך תורת הבעל שם טוב מוסברת בטוב טעם ודעת של חב"ד

אך כיצד יומשך ויתגלה חסד
עליון מאור א"ס ב"ה ממש בבעל
תשובה שהיה רחוק מאור א"ס
בתכלית הנה על זה אמר הנביא
נושא עון ועובר על פשע.
מדובר כאן על המשכת חסד
עליון – סוד "ורב חסד".

וביאור הענין דהנה בנמרא איתא פלוגתא מר
אמר נושא עון ומר אמר כובש עון. ושניהם אמת
כי הנה מעשה העבירה אשר יעשה האדם לחטוא
באחת מכל המצוות לא תעשה או ביטול מצוות עשה
הוא רע גמור. אך הכח המתאווה לדברים האסורים
או הממשיך לבו לבטל ממצוות עשה הנה הכח ההוא
אף שהוא מלוכש ברע גמור מכל מקום אין בכח זה
חטא מצד עצמו שהרי כח המתאווה הוא שוה בין
באיסור בין בהיתר וכן כח הממשיך לבו אלא שהטא
כח המתאווה כ"כ עד שנתלבש במעשה העבירה
או שהטא את כח הממשיך הלב עד שנמשך לסור
מ"ע אבל מצד כח המתאווה בעצמו הרי יש בכח
זה להפוך לבנו מן הקצה אל הקצה מאהבה רעה
לאהבת ה' וכמ"ש ואהבת בכל לבבך בשני יצריך
שגם היצה"ר ישוב לאהבת ה'. והטעם כי באמת
כח המתאווה מצד עצמו שרשו ויסודתו בהררי קדש
בקדושה עליונה אלא שבירידת המדרגות ונפילתן
בשבח"כ נמשך שיהיה כח המתאווה גם לדבר עבירה.
ולואת כשישוב אל ה' יוכל להפוך לבו מן הקצה אל
הקצה שגם כח המתאווה שהיה מלוכש בתאוה רעה
ישוב לאהבת ה' אבל המעשה רע אשר יעשה האדם
לחטוא בהנה מחמת שהוא באמת רע גמור מצד
עצמו אי אפשר לו להתכלל בקדושה כי אין עבירה
נעשית מצוה ואין לה תקנה אלא ביטולה והעברתה
מן העולם כמ"ש לעתיד לבוא ואת רוח הטומאה
אעביר וגו' וזהו נושא עון וכובש עון נושא עון היינו
הכח המתאווה לתאוה רעה וכן המחשבה המלוכשת
בתאוה זו שזהו נושא עון שמגביהו לעלות לשרשו
להתכלל בקדושה עליונה להפוך לבו ומחשבותיו
מן הקצה אל הקצה שגם כח המתאווה ישוב לאהבת
ה'. וכובש עון היינו המעשה בפועל ממש שאין לה
עלייה והתכללות בקדושה כ"א ביטול והעברה לעיל

אינו נמחק", ולכן ביחס אליו
ה' "כובש עון", מעלים אותו
ב"תהום רבה".

במסכת ערכין נסמכה כל
הדרשה הזו לפסוק "צדקתך
כהררי אל משפטיך תהום רבה",
כנ"ל. שם הדרשות השונות של

הפסוק נסמכו לדעות של "נושא" ו"כובש", אבל
בפירוש הפשוט של הפסוק מתבקש לומר ששתי
המדות כלולות בו, "מר אמר חדא ומר אמר חדא
ולא פליגי", "צדקתך כהררי אל" בכך שאתה
"נשא עון", את המדה הפנימית של העבירה,
ו"משפטיך תהום רבה" בכך שאתה "כובש עון",
את העבירה בפועל, הגשמית והמאוסה. סיום
הפסוק הוא "אדם ובהמה תושיע הוי", וכך
אפשר לפרש ש"אדם" היינו "רוח בני האדם
העלה היא למעלה" שבתוך המעשה, אותה ה'
נושא "למעלה", ו"בהמה" היינו "ורוח הבהמה
הירדת היא למטה לארץ" שבמעשה – "רוח
הטמאה" שאין לה תיקון אלא רק "אעביר מן
הארץ"¹¹ – אותה ה' "כובש" למטה, ודווקא
על ידי שתי הפעולות "תושיע הוי" (בבחינת
"דלותי ולי יהושיע" שמזכירים בית הלל).

תיקון כח המתאווה

לתורה שראינו בכתר שם טוב יש קטע
מקביל בלקוטי תורה¹², בו אדמו"ר הזקן אומר
את אותו רעיון – בלי להזכיר בפירוש את
המקור בבעל שם טוב – ב'אותיות חב"דיות'.
זו הזדמנות מצוינת לראות איך תורת הבעל
שם טוב מוסברת בטוב טעם ודעת של חב"ד:

עב זכריה יג, ב (וכמבאר בלקו"ת המובא לקמן), ודוק
שעדיין מדובר ב"רוח הטמאה", ולא בגשמיות המעשה
ממש, שגם לה יהיה תיקון – כדלקמן בפנים.

עג לקו"ת דרושים לר"ה ד"ה "להבין ענין הפסוק מי
אל כמון" פ"ד (סא, ג ואילך). בפנים הובאו רק הדברים
המקבילים ממש לדברי הבעל שם טוב. כדי לראות את
חידושי אדה"ז הנפלאים כאן יש ללמוד את הפרק במלואו
– והדברים, עם ביאורם, לא הובאו כאן לקוצר היריעה –
ובאופן מלא יותר גם את הפרקים הקודמים ובעיקר את
הפרק הבא.

כאן העיסוק הוא

במפורש בבינונים של הגמרא – בעלי יצר הרע המתבטא בחטא בפועל – גם אדמו"ר הזקן משייך להם את אותה עבודת תיקון והעלאה

מ"מנם עתה כובשה ומפילה בבחי' מצולות ים מקום הקליפות שלא תשוטט באויר העוה"ז להחטיא את האדם ולא ישוב לבסלה עד עת קץ שיבולע המות לנצח ואת רוח הטומאה אעביר כו'...

את מעשה העבירה עצמו, שהבעל שם טוב קרא לו "דבר גשמי ומאוס", מכנה אדמו"ר

הזקן פשוט "רע גמור"^{טז}, ולמניע הפנימי שלו, שהבעל שם טוב קורא המדה שבתוכו, הוא קורא "כח המתאוה"^{טז}, במצוות לא־תעשה, או "כח הממשיך לבו", במצוות עשה. הוא מציין ששרש הכח המתאוה "בהררי קדש", בסוד "צדקתך כהררי אל" שהוזכר לעיל – מקום החסד והאהבה, הענג האלקי, שהוא שרש תאות הזנות (העיקר כאן, כנ"ל). בפרטות יותר, לפי דברי אדמו"ר הזקן, יש בכל עבירה מעשה, תאוה המניעה אותה ומחשבה המלוּבשת בתאוה – שלש מדרגות כנגד העולמות בריאה (עולם

עד "רע גמור" הוא על דרך "רשעים גמורים" – השייכים לג' קליפות הטמאות, כנ"ל. אכן, כשם שבעולמנו שלנו אין "טוב גמור", שהרי "אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ) – כולל חטאי־חסרון באותו הטוב גופא, כפי שמסביר הבעל שם טוב (כש"ט קמא) – כך "מרובה מדה טובה ממדת פורענות" (יומא עו, א), וגם ה"רע גמור" כולל בתוכו הרבה טוב (כפשט הגמרא כאן, שלרשעים הגמורים יש זכויות, והם אף "מלאים מצוות כרמון", אלא שהעבירות רבות עליהן), אלא שהרע גובר עליו ולכן עליו לדרת ל"תהום רבה" עד שיבוא עד תיקונו (כדלקמן בפנים שהמגמה היא תיקון גם למעשה הרע עצמו). יתר על כן, אף אם נפרש שהרע בטוב של הצדיקים הוא מצד הכוונה, והמעשה עצמו הוא "טוב גמור" באופן מוחלט, מכיון שאנחנו חיים בעולם הזה הגשמי, מגמת התיקון צריכה לפעול גם בחיצוניות, כדלקמן. התבוננות זו שייכת במיוחד להשנה, שהרי **טוב גמור** ועוד **רע גמור** עולה **תשפ"ה**.

עה "כח המתאוה" בגימטריא **תהלים** – זו היא הסגולה לתיקונו והעלאתו (**תהלים** בגימטריא **אל־אלהים** במילוי, תיקון הדעת, סוד התיקון הכללי של רבי נחמן מברסלב – ראה לקו"מ רה – שהוא דווקא תיקון הברית, עיקר התאוה, הזנות בה עוסק כאן הבעל שם טוב).

השכל־המחשבה), יצירה (עולם הרגש־התאוה) ועשיה^{טז}, כפשוט.

את החסד שנמשך על האדם על ידי נשיאת העון וכבישתו – סוד "ורב חסד", כנ"ל – מתאר אדמו"ר הזקן כגילוי אור אין סוף שלמעלה מהזמן (והמקום):

ואזי נמשך ממילא ומאליו חסד עליון להיות גילוי אור א"ס ב"ה ממש שלפני ההשתלשלות ולמעלה מן הזמן על נפש האדם כי אני ה' לא שניתי כתיב ואתה הוא קודם שנברא כו' בלי שום שינוי אך מה שאין זה בגילוי בנפש האדם הוא מתמת כי עונותיכם מבדילים והם המונעים ומעכבים גילוי זה אבל בהסיר המונע ממילא אין שום דבר חוצץ ונגלה כבוד ה' א"ס ב"ה ממש על נפשו.

על מדרגה זו מבואר^{טז} שכנגדה כל מה שבתוך הזמן והמקום "כלא חשיב" ממש – התבוננות יסודית ביותר, שגם בדורנו השפל יכולה לפעול נפלאות בנפש וגילוי אור אלקי.

שלמות התיקון

אפשר היה לחשוב שתורת הבעל שם טוב הזו היא עוד תורה 'קלאסית' העוסקת בהעלאת המדות – הזיהוי של שרש המחשבה הרעה בקדושה, לפני שבירת הכלים, והעלאתה לשם. אמנם, על העלאת המדות הזו כתב אדמו"ר הזקן^{טז} כי היא שייכת רק לצדיקים, ולא לבינונים (או למי שלמטה מהם). לעומת זאת, כאן העיסוק הוא במפורש בבינונים של הגמרא (שלפי ההגדרות המוחלטות של ספר התניא^{טז} הם קרואים בינונים בשם המושאל בלבד, ובאמת הם רשעים שאינם גמורים) –

עו ומכיון שמדובר בדרגות שבלעומת־זה, הרי הן מקבילות לשלש מדרגות הרשעים בסוגיא דילן – כנ"ל – ולפי זה יתבאר שהבינוני הוא בסוד מלכות דאצילות היורדת לעולמות התחתונים ב"ע (להיות "ראש לשועלים") והצדיק בסוד המלכות דאצילות במקומה (כ"זנב לאריות", הכולל את כל האריות שמעליו), וד"ל.

עד ראה גם פלה"ר נח ד"ה "אלה תולדות נח כו' י"ל מה שכפל" (ל, ג ואילך).

עח תניא פכ"ח.

עט תניא פ"א.

"המעשה הוא העיקר"^{פג}, והתיקון צריך להיות גם במציאות החיצונית כפי שהיא – בוודאי ככל שמתקרבים לימות המשיח. אדרבא, כאשר "את רוח הט

מאה אעביר מן הארץ" יתגלה שהטומאה אינה אלא רוח, אבל המעשים עצמם הם טובים (ובסגנון של איז'ביצא, כל המעשים הם טובים, ונעשו בהשגחה פרטית מופלאה, והחטא היה רק "על הגוון", במחשבת החטא של האדם – המחשבה והתאוה הנפולות שעולות ב"נשא עון").

כיצד, לאור זאת, אפשר לפרש את מדת "יכבש עונותינו", ה"כובש" שמתייחס למעשה העבירה עצמה? אחד המובנים של "כובש" הוא טוחן ושוחק עד דק^{פד}. אדמו"ר הזקן אומר שאת הרע הגמור אי אפשר להעלות לקדושה, אך זו שאלה בהלכה^{פה} – אם משהו נכתש עד דק, הופך לאבק ומאבד לחלוטין את צורתו הראשונה, האם עדיין יש בו איסור? אפילו חמץ, שאסור ב"משהו"^{פז}, ממשיך להיות אסור

כשה"משהו" אינו נראה? חוק האנטרופיה גורס עד דק את מציאות החומה, אך עדיין קיים חק שימור החומר והאנרגיה שקובע ששום דבר לא הולך לאיבוד. כשם שישנם רשעים שהופכים לאפר תחת רגלי הצדיקים – ויש בכך תיקון – כך כל המעשים הרעים נכבשים והופכים לאפר הנכלל בקדושה^{פו}.

פג ע"פ אבות פ"א מ"ז.

פד ראה בערוך ביאורי שרש כבש, ודוק.

פה ראה שו"ת יביע אומר ח"ח יו"ד סי' יא וש"נ. ובכ"מ.

פו רמב"ם הלכות חמץ ומצה פ"א ה"ה.

פז ובעצם, כפי שאמר אברהם אבינו – שרש מדת "ורב חסד" – "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז), ביחס לשרש המדות העליונות כל מציאותנו היא אפר, מעין חומר בלי צורה (תניא אגה"ק טו), ודוק.

בעלי יצר הרע המתבטא בחטא בפועל – וראינו שגם אדמו"ר הזקן משייך להם את אותה עבודת תיקון והעלאה. כלומר, המדובר כאן בעבודת תשובה והעלאה השייכת לכולנו^{פז} (כאשר דווקא כבישת העון – השקולה לדחית הרע מכל וכל, הפועלת בו שבירה^{פח} – משחררת את הניצוץ הטמון בתוכו ומאפשרת להעלות אותו, "נשא עון"). אדרבא, כפי שהקדמנו, דווקא אצל הבינוני

מתקיימת בצורה השלמה ביותר מצות "ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך", בשני יצריך", כאשר גם היצר הרע נכלל בקדושה כשלהבת הקשורה בגחלת.

וגם אחרי כל זה, על מה שנתבאר כאן – בדברי הבעל שם טוב ואחדיו אצל אדמו"ר הזקן – אפשר להקשות קושיא חזקה: האם לעולם אין תיקון למעשה הרע עצמו? מה עם מאמר חז"ל שכאשר עושים תשובה מאהבה "זדונות נעשו לו כזכויות"^{פח}? אפשר היה לתרץ שלא כתוב ש'עבירות נעשו לו כמצוות' – כלשון אדמו"ר הזקן לעיל "אין

עבירה נעשית מצוה" – אלא "זדונות", שהן זדון־הלב שבתוך העבירה (המחשבה והתאוה), נעשו כ"זכויות", זכון וטהרה בלב (כשמדה עולה לשרשה). אבל אנחנו חיים בעולם העשיה, בו

פ עוד על גוונים שונים של העלאת המדות ששייכים גם לבינונים ראה **לב לדעת** מאמר "פרק בעבודת ה'" הערה לט (ע"פ תניא פל"א); הערות וביאורים להמשך "באתי לגני" אות יז (משיעורי ד' וי' שבט תשס"ז); שיעורי כ"ז ו"ל' תשרי (ר"ח חשוון) תשע"ז. ועוד.

פא עוד על מעלת דחית־שבירת הרע (וכח ההעלאה שטמון בה, עוד יותר מאשר ב"אתהפכא"), ראה לקו"ש ח"ה לך לא ס"ג (ובהערות שם). וראה גם בשיעור ד' שבט תשע"א ובנסמן שם. ראה קם קדושת לוי ריש פרשת שלח (על דחית הרע שמביישת אותו וכך מאפשרת להעלות את הניצוץ הטמון בו).

פב יומא פ, ב.

הסיפור החסידי

רבי מנחם נחום מטשרנוביל | מה שבר את הכוס?

רבי מנחם נחום מטשרנוביל נולד בשנת ת"ץ לאביו רבי צבי, ועל פי מסורת המקובלת בחב"ד, היה רבי נחום נכדו של רבי אדם בעל שם. נודע על שם ספרו 'מאור עינים', אחד מספרי היסוד של תנועת החסידות, ומייסד שושלת חסידות טשערנוביל. היה זקן תלמידי המגיד ממעזריטש ועוד הסתופף בצל הבעל שם טוב. רבי נחום נהג כ'מגיד' והסתובב בין העיירות לעורר את העם בדרשות מוסר וחסידות. אחר פטירת המגיד ממעזריטש, התקבצו סביבו חסידים ואנשי מעשה והוא נהג באדמו"רות. חצרו התקבעה, לאחר נדודים, בטשערנוביל שבוהלין (היום אוקראינה). רבים מצדיקי דורו היו נוסעים אליו כחסידים. רבי נחום נפטר ב"א מרחשון תקנ"ח ומנוחתו כבוד בטשערנוביל.

שהיתה מונחת על השולחן והתפוצצה לרסיסים. ציווה הבעל שם טוב שיתנו לאיש נדבה ולא יעכבו אותו בבית. לאחר שהלך פנה הבעל שם טוב אל רבי מנחם נחום, ואמר לו: רואה אתה בני? אפילו הכלים שלי אינם יכולים לסבול אדם מגושם. אבל אתה — במחשבה קטנה ביותר תוכל לפגום הרבה יותר מאשר במעשה עברה של האיש המגושם הזה. לאחר מכן הכין הבעל שם טוב סעודה לכבוד ביקורו של המאור עיניים, אכלו יחד וברכו בזימון. ואמר הבעל שם טוב, דמשה רבינו אכל 'קעסט' אצל יתרו חמיו, והיום האחרון שאכל אצלו היה יום רביעי. וכיוון שהבעל שם טוב כיוון את אותם הכוונות שכיוון משה רבינו באותה סעודה, הצטרף לסעודה משה רבינו, והוא היה השלישי לזימון.

[זכרונו לברכה]

בהתאם להוראה הראשונה שקיבל מהבעל שם טוב, טהרת המחשבה תופסת מקום חשוב מאוד בתורתו של רבי נחום. בדרושו לפרשת לך לך, הוא מסביר מדוע הצדיקים נדרשים לכך: את הפסוק "וילך אברהם כאשר דבר אליו ה', וילך אתו לוט", הוא מסביר כמתייחס לצדיק. אברהם, שהוא הצדיק, הולך בדרך ה' ועושה את

רבי מנחם נחום ינק את רוב תורתו מהמגיד ממעזריטש, אך פעמיים עוד הספיק לבקר אצל הבעל שם טוב הקדוש. מסופר, כי הבעל שם טוב הזמין אותו לבוא אליו — אך הוא סירב, באמרו שהוא מלמד לילדים ואינו יכול להניח את תלמידיו ללא מלמד.

ביקש אפוא הבעש"ט מאנשי עירו שימנו מלמד אחר במקומו, וכך יוכל לנסוע אליו. אנשי העיר שמעו בקולו, ובראש החודש הבא נותר רבי נחום ללא תלמידים... השב רבי נחום שהסיבה היא חוסר שביעות רצון מתפקודו כמלמד, ובא אל ההורים כדי להחזיר להם את הכסף שקיבל מהם עד עתה — כיוון שחשש כי גזל הוא בידו, שהרי לא היו מרוצים מהאופן שבו לימד.

כשנודעה לו הסיבה האמיתית, החליט לנסוע אל הבעל שם טוב והיה אצלו פעמיים בטרם נפטר (שאו התחיל לנסוע אל המגיד).

על אותו ביקור ראשון מסופר, כי כשהיה אצל הבעל שם טוב נכנס אל הבית עני מגושם אחד וביקש נדבה. מיד כשנכנס העני, פקעה כוס זכוכית

בשמיים את שמחתו, יצאה בת קול והכריזה: רבי נחום מזומן לחיי העולם הבא!

הסיפור הזה, המזכיר סיפורים אודות הבעל שם טוב, קשור גם הוא לטהרת המחשבה של הצדיק משרנובויל: ראשית, המקוה בקבלה שייך לספירת הבינה, שהיא עולם המחשבה, והטהרה בכלל מתחילה ממחשבה טהורה. שנית, שמחתו של רבי נחום מגיעה אף היא מאותו מקור: רבי נחום נהג לומר כי מחשבה אותיות בשמחה, והבינה נקראת "אם הבנים שמחה" (ובהקשר לכך נזכיר את לשון התניא, על "פתיחת הלב וטהרתו מכל נדנדו דאגה ועצב" – הרי שהשמחה היא טהרת הלב).

ומעניין – גם העולם הבא, עליו מוותר רבי נחום, קשור לספירת הבינה. הוא מוותר על הבינה הפרטית שלו, על העולם הבא שלו, על מנת להוליד נשמות יהודיות בקדושה ובטהרה. מה נותן לו את הכח לכך?

בקבלה ובחסידות, מבחינים בין "מוחין השייכים למידות" ובין "מוחין בעצם". עולם הבא שייך לבינה, באופן שייך למידות – כלומר לגילוי כלפי חוץ: הנשמות שבעולם הבא, מתענגות על גילוי האור שבמעשים הטובים שלהם. אך ישנה דרגה גבוהה יותר מהעולם הבא, הנקראת "לעתיד לבוא", והיא כלולה ב"מוחין בעצם" – הבינה כפי שהיא לעצמה, ללא צורך בגילוי. את הדרגה הזו השיג רבי נחום, בטהרת המחשבה המוחלטת שלו. הוא התעצם כל כך עם אמא עילאה, פנימיות ספירת הבינה, עד שהגילוי שבעולם הבא קטן עבורו. שמחתו האמיתית היא בטהרה עצמה – טהרת המחשבה, טהרת המקווה, וטהרת הלב מכל פניה.

כל המוטל עליו. אך, אחרי שהוא מתעלה בדרכו, אז מגלה הוא כי "וילך אתו לוט" – גם היצר הרע עודנו מתלווה אליו... כעת, כשהיצר הרע נעשה עדין ומתוחכם כל כך, קשה מאוד להישמר ממנו – ויש להיזהר מכל מחשבה קטנה שאיננה מדויקת בתכלית.

בהקשר לכוס השבורה ראוי לציין, כי ישנם לפעמים אנשים המתהדרים בתופעות שכאלה: נכנס אדם לבית, ומייד מתחילות הכוסות להישבר, כפיות להתעקם, וכיוצא באלה. אולם לעומת הרואים בכך תופעה רוחנית המעידה על גדלות או ייחוד, קורא לכך הבעל שם טוב "איש מגושם". אכן, גם האיש המגושם יכול לעשות תשובה ולהתעדין [לעבור מתהוֹשְבִירָה לתיקון, "בדישא חשוכא והדר נהורא"]. הכח להביאו לידי כך נמצא בידי הצדיק [הבעש"ט, שמה שנתן לו נדבה ובקש שלא יעכבוהו בבית, היינו ראשית תיקונו] ועל שם כח זה קרא לבת שלו אדל לשון עדינות ודוק.

פעם ביקר רבי נחום בעיר אחת, וכשביקש לטבול נודע לו שאין שם מקווה. שאל הצדיק: איך יתכן? ישוב יהודי ללא מקווה?! הסבירו אנשי המקום כי הכפר בנוי על הר גבוה, וכדי להגיע אל מי הרהום יש לחפור הרבה. הפירה כזו עולה הרבה מאוד כסף, והם לא מסוגלים לשלם על כך.

קרא רבי נחום: מי שיתרום את הסכום הדרוש, אני מבטיח לו את כל העולם הבא שלי! היה שם עשיר אחד, שכששמע זאת מיהר ותרם את כל הסכום. כתבו שטר מכר וחתמו, והמקווה נבנה. רבי נחום שמח אז מאוד, ואמר כי עתה יוכל לעבוד את ה' לשמה – ללא פנייה של קבלת שכר. כשראו

מענות ותשובות

שו"ת עם הרב

חינוך לחשיבות התפילה

איך מחנכים לכן שהתפילה תהיה חשובה בעיני התלמידים?

מענה:

חז"ל בגמרא (ברכות ו ע"ב) אומרים שאף שהתפלה היא עניין שברומו של עולם, יש לבני אדם נטיה לזלזל בה ואכן הם מונים את התפלה כאחד מהדברים הצריכים חיזוק (שם לב ע"ב).

כשמייחדים זמן ללמוד על חשיבות התפלה, עוסקים בהכנה לתפלה, מספרים סיפורים על חסידים 'מתפללים' ועל כחה של תפלה, מרגילים לפנות אל ה' בכל ענין (גם בתפלה אישית) ובעיקר מספקים דוגמה אישית – מחשיבים את התפלה גם ניגונים עמוקים בתפלה וסביבתה יכולים לעזור להחשבת התפלה.

בכלל מבלעדי התפלה הכל תפל [ועד שבא ממש לידי תפלות]. התפלה פועלת על כל שלשת הקיים של עבודת ה' – תורה, עבודה וגמילות חסדים – ומחדשת בהם את הטריות וטוב הטעם.

מכתב תנחומים:

למשפחת עובדיה היקרה, הצטערתי מאד לשמוע על פטירתו הפתאומית של יצחק ע"ה, שהשתתף בשיעורינו בשנים האחרונות, עם החכמה והחן המיוחדים שלו. ידוע שיצחק ר"ת ישר צדיק חסיד קדוש.

היום, ג' חשוון, הוא יום ההילולא של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע ועכי"א. הוא היה אומר שיש ג דרגות בצדיקים:

יש צדיק המתבודד ועובד את השי"ת בדבקות עילאית אך לא מתערב בעניי הכלל, אלא בהיות שכל עבודתו לעצמו היא "בשם כל ישראל", ממילא נמשכים שפע וברכה לכל ישראל בזכותו (הגם שאינו מכוון בפירוש לכך). **יש צדיק** שדואג מאד לאנשי דורו ותמיד עסוק להוכיח אותם, גם בדברים קשים (מתוך אהבה צרופה, כידוע ש**תוכחה** היינו **תוך אהבה**, ותוך כדי שהוא מקיים בעצמו "הוכח תוכיח", קודם הוא מוכיח את עצמו ומאשים את עצמו בגורל הדור כו', כפירוש הבעל שם טוב).

יש צדיק שמוסר את נפשו ממש על אנשי דורו, מקבל

על עצמו לגמרי את כל העונות שלהם ומתיסר בכך ביסורים קשים הראויים להגיע להמון עם, כאשר אין לו רגע בשביל להוכיח את אנשי דורו, אלא שמורה להם רק לשמוח תמיד, "עבדו את ה' בשמחה" (כאשר השמחה עצמה היא היא עבודת השי"ת בדרגה העליונה ביותר). כך היה אצל הרוז'ינער עצמו, שכאשר כל צדיקי הדור גזרו תעניות וכו' לבטל גזירות רעות על עם ישראל, הוא קרא לכלי-זמר שלו לנגן בשמחה.

כל שלש המדרגות הנ"ל של עבודת השי"ת לשמה הנן דרגות של יצחק: יצחק מתבודד וחופר בארות, וכך בלי להתעסק עם הזולת כלל מעורר אותו וממשיך לו שפע טוב בדרך ממילא. יצחק מוכיח את הזולת, גם בדברים קשים כגידים ("תגידי לבני ישראל"), מתוך אהבת ישראל צרופה (בהיותו בן אברהם, עמוד החסד והאהבה, והרי בעקדה התכללו יחד לגמרי). יצחק לשון צחוק, שמחה ושעשועים, גם הפחד שלו צוחק ושמח (סוד "אני בינה [שמחה] לי גבורה [יראה]", כאשר "עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה" כלול

פ.פ.

הראשונה ששמע אברהם אבינו מאת ה' – "לך לך!"
בואו ונצטרף בשמחה אל אברהם אבינו במסעו הראשון.

אלר ארנאן

כאשר נותנים לי משימה אני אוהב שהיא תהיה מגדרת, במיוחד אם מדובר בפעם הראשונה שאני אמור לבצע אותה. לדגמה, אם אמא אומרת לי לקפץ למכּלת ולהביא תבנית ביצים אני מצפה שתסביר לי היכן נמצאות הביצים בחנות ואיזה גדל תבנית לבחר. אם הרב למשנה קובע מבחן לשבוע הבא אני מצפה לדעת באיזה יום יתקיים»

שבת שמחה ילדים!
למה שמחה? כן תאר הרבי הרש"ב את הפרשה שלנו: "פרשת לך-לך היא השבוע השמח באמת. בכל יום מימי השבוע 'חיים' עם אברהם אבינו, הראשון שמסר נפשו על פרום אלקות בעולם, ומסירות הנפש שלו הוריש אברהם אבינו בירשה לכל ישראל".
אמנם אברהם אבינו חי לפני אלפי שנים, אבל התורה נצחית, ואברהם אבינו נמצא עמנו גם היום, בתוך כל אחד מאתנו. בכל אחד ואחת יש 'אברהם אבינו קטן', וכל אחד מאתנו יכול לשמע את הקריאה והפקדה לע"נ חיה שרה בת ר' משה ע"ה נכתב ע"י הרב שילה אופן.

המשפחה וכלל ישראל (יש נשמות שעיקר כח פעולתן הוא מלמעלה).
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים.

(לו יאמר לעתיד לבוא "אבינו אתה", היינו שהוא העיקר בין שלשת האבות בביאת מלך המשיח בב"א, משיח אותיות ישמת, כנודע).
יהי זכרו של יצחק ע"ה מבורך, ושיהיה מליץ יושר עבור כל

בתוך "עבדו את ה' בשמחה באו לפני ברננה".
שם המשפחה הוא עובדיה, לשון עבודת השי"ת בכלל, והשם הפרטי הוא יצחק, היינו שעובד את ה' בכל שלש הדרגות הנ"ל, כמו יצחק אבינו

מתנועה, מהליכה למקום אחר, חדש וטוב יותר. יהודי הולך ומתקדם לקראת הגאולה!

במסע הזה עדין לא ברור היכן בדיוק נמצא היעד, המקום אליו אמורים להגיע, בתחלה יודעים רק את הכוון הכללי, יודעים שרוצים גאולה, אבל דבר אחד כבר בטוח – יוצאים, גם אם קשה לעזוב הכל מאחור וילאן? את זה אנו בטוחים שגדע בהמשך.

אל הארץ אשר אראך

מהי הארץ המבטחת אליה אנו הולכים? בספרי הקבלה והחסידות אנו מוצאים שני פרושים שונים לצמד המלים "הארץ אשר אראך". לפי הפרוש הראשון הכוונה היא למקום אליו אני שייך באמת. כל יהודי הוא בנו יחידו של ה' יתברך ואליו הוא קשור בקשר שאינו נתק. נכון, לא תמיד אני זוכר מאין באתי ולפעמים אני גם עלול להתנהג להפך ממה שה' מצפה ממני, אבל הקשר בינינו תמיד קיים. כפי שהקשר הזה יהיה גם חי, חזק ורציני, שולח ה' בכל דור את הצדיקים. הם קשורים לה' במלא הרצינות, וההנהגה שלהם משמשת עבורי דגמה חייה לקשר בריא עם ה'. אברהם יוצא לדרך גלוי האמונה.

לפי פרוש זה, הקשר שלי – עם ה' ועם הצדיק – הוא המקום האמיתי שלי, זו הארץ המבטחת של כל יהודי.

המבחן, איזה חמר הוא יכלל ומה טוב אם גדע את סוג השאלות שגשאל.

אבל תתארו לכם שהרב מודיע לנו שהמבחן יתקיים בשבוע הבא. באיזה יום? "לא משנה, כבר תדעו בעצמכם", עונה הרב. ועל איזה חמר? "לא משנה, כבר תראו במבחן". ההודעה ודאי תגרום תסיסה. מה זאת אומרת תדעו לבד? אי אפשר כן להתכונן!

ההוראה הראשונה שקבל אברהם אבינו הייתה כזו. צא לדרך! לאן? "אל הארץ אשר אראך", תראה כבר בהמשך... ואברהם קם והולך. הוא עוזב את כל המכר לו, חברים, שכנים, משפחה רחבה – ויוצא לדרך. גם כאשר מגיע אברהם לארץ ישראל הוא עדין לא יודע שהגיע ליעדו. הוא ממשיך ללכת ולהתקדם, "ויעבר אברם בארץ", ורק כאשר הוא מגיע לטבורה של הארץ, לעיר שכם, מתגלה אליו ה' בפעם השנייה וקורא לו – זהו זה, 'בינגו'! הגעת!

אז הדבר הראשון שאני לומד הוא, שעבודת ה' פרושה להיות מוכן לצאת למסע. לא לעמד במקום ולהשאר מי שאני, אלא להתקדם, לשנות ולהשתנות. היום נוהגים לכנות את המקום אליו התרגלתי או את ההרגלים הקבועים שלי בשם 'אזור הנוחות'. אז באמת, מי שרוצה להשאר תמיד באזור הנוחות שלו מזמן להיות בן נח, אבל יהודי הוא משהו אחר. יהודי מתחיל

אמורה להיות עבורך ולטובתך. אתה
אמנם יוצא מהמקום הקודם, אבל
בהליכה הזו תגיע בסופו של דבר אליה,
אל עצמה. איך? פאשר אדם ממלא את
היעוד והשליחות שלו בחיים הוא מגיע
אל מי שהוא באמת, אל עצמו.

למה צריך ה' להדגיש את הדבר
לאברהם? כי הייתי יכול לחשב,
שהיציאה לדרך, לשליחות שלי בחיים,
צריכה להעשות בלי שיהיה לי מכה
תענוג ופיף. הרי הולכים פי ה' אמה,
לא? אבל ה' רוצה שליחות מסוג אחר.
לכל יהודי יש את התכונות המיוחדות
והכשרונות שישנו לו, ורק לו, וזה אומר
שהשליחות המיוחדת לו תעשה בצורה
הטובה ביותר דוקא על ידו.

כחוצה אן שניא?

אז יוצא לנו בעצם שבקריאה של
ה' אלי, אל כל יהודי, יש דבר והפוכו:
מצד אחד מתחילה עבודת ה' עם אתגר
גדול: יציאה מעצמי, מהמקום המכר לי,
אל יעד רחוק שנמצא למעלה או למטה
ממני. אבל מצד שני אני יודע, שדוקא
אותה יציאה החוצה, אל השליחות,
מביאה אותי אל עצמי פנימה, אל מי
שאני באמת!

שנזכה ללכת אל הארץ המבטחת
ולהגיע אליה!

שבת שלום ומברך!

5?

ההליכה שלי אל המקום הזה היא
הפוש אחר הצדיק שלי וההתקשרות
אליו. זוהי הליכה בלפי מעלה.

אן הארץ פתחתו?

לפי הפרוש השני, המסע אל "הארץ
אשר אראך" יוצא בכוון הפוך. הארץ
המבטחת היא כל יהודי ויהודי, אפלו
הפשוט שבפשוטים. נכון, נחמד ונעים
לשבת וללמד תורה ולהתפלל, ויכול
הייתי לחשב שהנה, הגעתי כבר
אל המנוחה ואל הנחלה, אל הארץ
המבטחת. אבל ה' קורא לנו כבר
בתחלת הדרך ומסמן לנו את היעד
והמטרה: עליה לצאת החוצה, להפשיל
שרוולים, לעסק בעבודה עם הזולת
ולהאיר לו. איך אומרים? "לך לך" זה
קצת להתלכלך...

לפי פרוש זה, החבור שלי עם
היהודי הפשוט הוא המקום האמתי,
הארץ המבטחת שלי. ההליכה שלי אל
הארץ המבטחת היא בעצם היציאה
שלי ממקום הנוחות שלי (אפלו שהוא
בקדשה!) אל מקום השליחות שיעד לי
ה' בעולם. ההליכה הזו היא בלפי מטה.

אן אן צבא?

בצווי ההליכה לאברהם מוסף
ה' עוד מלה חשובה. לא סתם "לך",
ללכת, אלא "לך לך". מה הכוונה?
שההליכה הזו, עם כל הקשי הפרוץ בה,

שׁוּיוֹן בֵּין הַיִּצְר הַטּוֹב וְהַיִּצְר הָרַע

הוא המצב הקיומי של הבינוני. השויון הזה, שמשאיר אותו תלוי ועומד מעל פתחה של גיהנם, הוא גם מפתח העבודה והתיקון של הבינוני. השויון גורם לכך שהבינוני לא מסוגל באמת להגיע להכרעה, ולכן הוא עומד תמיד בתפלה לפני ה' שיבוא "להושיע משופטי נפשו" ולהכריע לצד הטוב, וכך הוא זוכה לרחמי-שמים (רחמים שהצדיק אינו זקוק להם והרשע אינו ראוי להם). אותו צורך עמוק בעזרה מהחוץ גם גורם לבינוני למצוא חבר-משפיע כדי לעבוד את ה' ביחד. בסופו של דבר, כאשר הוא זוכה לעזרת ה', דווקא הבינוני יכול לקיים "'ואהבת את הוי' אלהיך בכל לבבך", בשני יצריך", משום שרק אצלו שני היצרים נמצאים במלוא-כוחם, "שויים בקומתך".

אצל הבינוני של ספר התניא האיזון בין היצרים הוא שיווי-משקל דק, בו היצר הרע נשאר להביע את עמדותיו בלב, אבל בתחומי המעשה, הדבור והמחשבה שולט היצר הטוב לבדו – בעזרתו התמידית של ה'. אבל הבינוני של הגמרא, שחציו זכויות וחציו עוונות, זקוק לעזרת ה' כדי לצאת זכאי בדינו, וה' "מטה כלפי חסד" – נושא-מרומם את פנימיותו, מחזיר את "הכח המתאוה" שבתוך החטא לשרשו בקדושה, ואת מעשה העוון הגשמי והמאוס הוא "כובש" ומעלים. אמנם, בדורנו לא די בכך – אי אפשר להסתפק בתיקון העולם הנפשי-הפנימי. לקראת ביאת משיח צריכים לתקן את המציאות החיצונית כפי שהיא, את העולם המעשה, ולהפוך לטוב גם את גוף החטא עצמו.

השיעור הגדול בגליון השבוע מעמיק בתהליך התיקון הזה, השייך לכל אחד מאתנו – מתוך עיון בסוגיית הגמרא, בדברי הבעל שם טוב ודברי אדמו"ר הזקן, ותוך תביעת תיקון משיחית עמוקה עוד יותר. אל תפספסו גם את השיעור על היחס בין לימוד בבקיאות ללימוד בעיון אמתי ואת מכתב-התנחומים הנוגע-ללב על חיל שנפל השבוע.

מעוניין להפיץ את עלון נפלאות במקום מגוריך?

שלח דוא"ל ל: itiel@pnimi.org.il או התקשר 052-4295164

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?
שלח דוא"ל: itiel@pnimi.org.il

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון:
079-9211452 או 02-5434297 – המספר פתוח לניידים כשרים

